

Lamatuak Yesus Tutui Malolen tunga Markus

¹ Tutui malole ia. Manetualain Anan* tutuin ia. Ndia naden Yesus Karistus, fo Manetualain tudu mema kana, neme makahulun ele mai so. Tutuin natahuhuun leoiak:

Yohanis Mana Salanik, sadia dalak fee Lamatuak Yesus

(Mateos 3:1-12; Lukas 3:1-18; Yohanis 1:19-28)

² Yesus bei taa mulai tao Ndia ue-ledin, tehuu Manetualain nadenu nakahuluk hataholi esa so, nade Yohanis. Yohanis musi neu sadia dalak soaneu Yesus mamain. Huu makahulun ele, Manetualain pake mana to'u halak esa so, nade Ba'i Yesaya. Ana sulak mema kana so, nae:

“Mamanene bou! Au adenu Au hataholing esa neu sadia dalak fee O.✧

³ Dei fo hataholi ndia neu leo nai mamana nes esa, fo nanggou ngganggali, nae:

‘Basa hataholi lala'en, mahehele, fo tao neulalau dala kala, fo simbok Lamatuak mamain!

Tao mandoo dala kala fo simbok Ndia.’”✧

⁴⁻⁶ Hataholi la lateme loke Yohanis na, lae, Mana Salanik. Ana leo nai mamana nes. Balo'a papaken, nana tenuk neme banda onta bulun mai. Kalikeen nana taok neme banda louk mai. Ndia nana'a-nininun, lamak ma fani oe nula.

* **1:1** Dede'a ‘Manetualain Anan’ taa hambun nai susula isi-isik luma. ✧ **1:2** Maleaki 3:1 ✧ **1:3** Yesaya 40:3

(Yohanis dala sodan ia, sama leo Ba'i Elia nai fai makahulun ele.)[☆]

Faik ndia, hataholi la no'uk leme kota Yerusalem mai, ma, basa propinsi Yudea isi nala, mai latonggo lo Yohanis nai ndia mamanan ndia. Ala mai sangga lita Yohanis, ma, lamanene nanonolin. Yohanis nafada sala nae, “Ei musi manaku, ma, la'o ela basa ei sala-singgo mala, fo suek Manetualain koka heni sala-singgo kala sila. Basa, na, ei musi salani dei, fo dadik tanda nae, ei mole mia Lamatuak so.”

Boe ma, ala manaku sala-singgo nala, de, ana salani sala leme lee Yarden.

⁷ Ana nafada nae, “Neu ko hambu Hataholi esa, ana selin lena heni au, ana sangga mai. Leomae kada dadik neu Ndia hataholi nadedenun boe oo, au taa andaa.[†] ⁸ Au bisa salani ei unik kada oe mesan, tehoo, dei fo Ana tao lena heni au, huu Ana tao nahenu ei dale mala, no Manetualain Dula Dale Malalaon.”

*Yohanis salani Lamatuak Yesus
(Mateos 3:13-17; Lukas 3:21-22)*

⁹ Faik ndia, Yesus neme nggolo Nasaret fo nai propinsi Galelea mai, fo natonggo no Yohanis. Boe ma Yohanis salani Ndia neme lee Yarden.

¹⁰ Ledoeik Yesus kalua neme oe dale mai, tutik nita lalai natahu'ak. Basa boe ma, Manetualain Dula Dalen sama leo mbui lunda esa, konda neu Yesus. ¹¹ Boe ma lamanene Manetualain halan neme lalai mai, nae,

[☆] **1:4-6** 2 Mane-mane kala 1:8 † **1:7** Susula dede'a Yunani isi-isik nana sulak, nae, ‘Makatele fo sefi sapatun talin boe oo au taa andaa.’ Ndia sosoan, nae, Yohanis kada hataholi anak, de leo mae da'di Lamatuak Yesus nadedenun boe oo, ndia taa nandaa.

“O ia, Au Ana susueng.

O tao mamahoko Au daleng nakandondoo henin.”✧

Malangga nitukfufudi-o'odo Lamatuak Yesus neme mamana nes

(Mateos 4:1-11; Lukas 4:1-13)

¹² Basa ndia, boe ma Manetualain Dula Dalen hela noo Yesus neni mamana nes esa neu. ¹³ Nai ndia hambu banda fui la boe. Yesus leo nai mamananak ndia, faik haa hulu. Nai ndia, nitu la malanggan mai fufudi-o'odo Yesus fo suek Ana tungga ndia, tehoo taa nala sana. Basa ndia, boe ma Manetualain ata nala leme nusa-sodak mai de ala ono-lau Ndia.

Lamatuak Yesus neni Galilea neu, fo natudu Manetualain dala sodan

(Mateos 4:12-17; Lukas 4:14-15)

¹⁴ Fain, ala tao Yohanis Mana Salanik neni bui dale neu, boe ma Yesus neni nusa Galilea neu, fo Ana tui-bengga Manetualain Hala Malolen nai ndia. ¹⁵ Ana nafada, nae,

“Mamanene baa! Hatematak ia, Manetualain fain losa so!

Hatematak ia, basa hataholi la bubuluk lae, Manetualain to'u palenda so.

Huu ndia, de ei hahae mima ei pepeko mala leo, fo fali miu tungga Lamatuak.

Basa na, mamahale neu Ndia Hala Malolen ia, leo.”✧

✧ **1:11** Tutuik la'eneu Sososan 22:2; Sosoda Koa-kio kala 2:7; Yesaya 42:1; Mateos 3:17; 12:18; Markus 9:7; Lukas 3:22 ✧ **1:15** Mateos 3:2

Lamatuak Yesus noke mana mbu'a dala la, fo tungga Ndia

(Mateos 4:18-22; Lukas 5:1-11)

¹⁶ Faik esa, Yesus la'ok tungga dano Galilea biffin. Ana nita hataholi esa, nade Simon, no fadin, nade Anderias. Dua sala dala i'ak. Sila uledin tungga-tungga faik ndindia. ¹⁷ Yesus noke sala de nae, “Wei! Mai fo tungga Au leo. Ei mateme sangga i'ak tungga-tungga faik, tehoo hatematak ia, na, Au sangga tao ei dadik miu mana sangga samanek.” ¹⁸ Lamanene leondiak, boe ma dua sala fo'a la'o ela sila dala nala, de leu tunggamemak Ndia.

¹⁹ Basa ndia, boe ma Yesus la'ok nakandoo fa, boe ma nita Sabadeus ana nala. Ka'ak nade Yakobis ma fadin nade Yohanis. Dua sala lafafa'u mbu'a nala lai ofak lain. ²⁰ Yesus noke dua sala, de, nae, “Wei! Mai fo tungga Au.” De dua sala la'o ela aman no hataholi mana tao ues lai ofak lain. Boe ma leu tunggan Ndia.

Lamatuak Yesus husi heni nitu neme hataholi nggolo Kapernaum esa mai.

(Lukas 4:31-37)

²¹ Boe ma Yesus no hataholi kahaa kala, mana tungga Ndia, la'ok losa nggolo Kapernaum. Faik fo hataholi Yahudi la fai huhule-haladoin,[‡] boe ma Yesus maso neni uma huhule-haladoik dale neu, de nanoli nai ndia. ²² Hataholi la lamanene Ndia kokolan, boe ma basa hataholi heran lalan seli, huu Ana bubuluk tebe-tebe nanonolik ndia

[‡] **1:21** Hataholi Yahudi la fai huhule-haladoin, fai hahaen, do fai hahae tao ues, ala lae 'Fai Sabat'.

isin. Ndia taa sama leo hataholi Yahudi la mese nala. ☆

²³ Faik ndia, hambu hataholi nitu nalak esa. Ndia boe oo, maso neni uma huhule-haladoik dale neu, boe ma nitu manai hataholi ndia dalek, nakau nae, ²⁴ “Wei! Yesus, hataholi Nasaret aa! O dede'a hatam mua ai! O sangga mai tao makalulutu ai do? Ai malelak O so. O ia ndia Hataholi fo makahulun ele Manetualain helu, nae, Ana fee O mai. O ia, Lamatuak Hataholi Malalaon fo salan taa.”

²⁵ Tehuu Yesus nasapala kana nae, “Seu o bafam! Kalua muma hataholi ndia dalek mai leo!”

²⁶ Boe ma nitu ndia tao nala hataholi ndia ana le'a nalan seli. Boe ma ana kalua neme hataholi ndia dalek mai, ma nakau tingga-tingga.

²⁷ Basa boe ma, basa hataholi malai uma huhule-haladoik ndia dale kala lamanggonggoak. Boe ma basa sala lakokola, lae, “Awii! Hata ia bae? Ana palenda nitu la fo ala kalua, boe ma ala tungga Ndia hihii-nanaun. Nanonoli beuk ia hetu maa? Tou lasik ia, Dede'a-kokolan ana seli, maa!”

²⁸ Boe ma hataholi la mulai tui lafeok neme bafak mai neni bafak neu, de nakambela losa basa nggolo kala malai propinsi Galelea ndia.

Lamatuak Yesus tao nahai Petrus alinan ma hataholi no'uk

(Mateos 8:14-17; Lukas 4:38-41)

²⁹ Ledoeik ala kalua leme uma huhule-haladoik dale mai, boe ma Yesus neni Simon no Anderias uman neu. Yakobis no Yohaniş leu no'u lon. ³⁰ Nai ndia, Simon alinan sumai, de

☆ **1:22** Mateos 7:28-29

nakambe'uk nai koi lain. Ledoeik Yesus no ana mana tungga nala leni uma dale leu, boe ma hataholi la mai lafada lae, “Ina lasik sumai.”

³¹ Basa ndia, boe ma Yesus neu tilo ina lasik, boe ma Ana to'u nala liman, de nafofo'an. Boe ma, ina lasik sumain mopon heni tuti kana. Basa boe ma, ina lasik kalua, de neu ono-lau sala.

³² Ledoeik ledo mulai tesa, boe ma hataholi la loo sila hataholi kamahedi nala, ma hataholi nitu nala kala leni Yesus mai, fo loke tulu-falik.

³³ Losa basa hataholi la kota esa isi nala mai lakahohombu, lai uma ndia pasan. ³⁴ Hataholi la sila hedi nala mata-mata kala, tehuu Yesus tao nahai basa sala. Ma Ana husi kalua heni nitu makadotok nalan seli. Tehuu Ana taa mbo'i nitu la sila kokolak, huu lalalak Ndia.

Lamatuak Yesus la'ok ndule basa nggolo fe'ek kala, fo nafada Manetualain Hala-Malolen

(Lukas 4:42-44)

³⁵ Neu fo'a mai lolembilan, fo bei makikiu anak, tehuu Yesus fo'a, de Ana neni uma ndia deak neu so. Ana neni mamana linok esa neu, de Ana hule-haladoi, ma nakokola no Manetualain.

³⁶ Ledoeik Simon asa fo'a, tehuu taa lita Yesus so, boe ma ala leu sanggan. ³⁷ Ledoeik ala latonggo lo Ndia, boe ma lafada lae, “Ama, hataholi no'u kala sangga Ama.”

³⁸ Tehuu Ana nataa nae, “Ndia malole boe. Tehuu malolenak ita teni nggolo fe'ek mana dekak nai iak teu dei. Huu Au sangga afada Hala Malole neu sala boe. Te Au ue-leding ndia.”

³⁹ Basa boe ma, Ana la'ok ndule basa propinsi Galelea, de nafada Manetualain Hala Malolen

nai sila uma huhule-haladoin dale. Ma Ana husi heni nitu la leme hataholi la dalek mai boe.✠

Lamatuak Yesus tao nahai hataholi kamahedi kusta esa

(Mateos 8:1-4; Lukas 5:12-16)

⁴⁰ Faik ndia, hataholi kamahedi kusta esa neni Yesus mai. Boe ma ana sendek lunggulangan de noke tulun Yesus nae, “Ama aa! Fali mala au dei! Huu au bubuluk Ama bisa tao mahai au heding ia, fo suek hataholi la boso nunute au. Sadi Ama nau.”

⁴¹ Basa ndia boe ma Yesus tuda kasian neu hataholi ndia, boe ma Ana look liman neu de Ana tai la'en, boe ma nafada nae, “Memak! Au nau! De, o hai leo!” ⁴² Nggenge neuk hataholi ndia hedin mopon. Boe ma ana hai tutik. ⁴³ Boe ma Yesus nadenu hataholi ndia fali, ma Ana fee nasanenedak neun, ⁴⁴ nae, “Masanenedak neulalau. O hai ia so, tehoo taa bole mafada sudi see, baa! O musu tungga Ba'i Musa palendan dei. De, muni malangga anggama muu, fo ana palisak o aom, ma ana mete o he'dim mopo tetebes so, do beik. Boe ma o musu fee tunu-hotuk, dadik tanda makasi, fo suek basa hataholi la bubuluk lae, o hai tebe-tebe so.”✠

⁴⁵ Tehoo hataholi ndia kalua nala deak, boe ma neu tui nafeok sudi nai bee. Basa ndia, boe ma hataholi no'u kala lasanggak fo latonggo lo Yesus, losak Ana taa bisa natodak matan nai kota ndia. De Ana leo nahele nai kada mamana nes manai kota deak. Tehoo hataholi la lafaan leme basa mamanak lala'en mai, fo ala nau latonggo lo Ndia.

✠ **1:39** Mateos 4:23; 9:35

✠ **1:44** Malangga Anggama la

Heti-heun 14:1-32

2

*Lamatuak Yesus tao nahai hataholi lu'uk esa
(Mateos 9:1-8; Lukas 5:17-26)*

¹ Seli faik hida, boe ma Yesus fali seluk neni Kapernaum neu. Boe ma ala benggala basa mamananak lala'en lae, “Ana losa nai uma so.”

² Boe ma hataholi la leme basa mamananak lala'en mai. Ala lakahohombu losa lakasese'e leme uma dale losa lelesu bafan. Basa ndia, boe ma Yesus nafada sala, Manetualain hihii-nanaun.

³ Ana bei kola-kola, tehoo hataholi haa ndolo leni hataholi lu'uk esa neni Yesus neu. ⁴ Huu hataholi no'un seli, de, ala taa lalak loo hataholi ndia losa Yesus matan. Boe ma ala hene leni uma lain leu, de ala do'i heni uma lain, nandaa no Yesus langgan. Ledoeik uma lain bolok, boe ma ala lakonda hataholi ndia no nene'in.* ⁵ Ledoeik Yesus nita sala, boe ma Ana bubuluk hataholi la sila lamahete tebe-tebe leu Ndia. De Ana nafada tou lu'uk ndia, nae, “Ana nggo ei! Au fee ambon neu o sala-singgo mala so!”

⁶ Tehoo nai ndia hambu mese anggama Yahudi luma langgatuuk lai ndia. Ledoeik lamanene Yesus kokolan ndia, boe ma ala lameda taa malole nai dale nala dale. ⁷ Boe ma ala lakokola lae, “Hataholi ia nambalani nalan seli kokolak nae, leo ndia! Kada Manetualain mesa kana fee ambon neu hataholi sala-singgo nala. Tehoo hataholi ia kokolan nonook bali leo Manetualain ndindia. Namumulu Manetualain ndia so!”

⁸ Tehoo Yesus bubuluk basa sila dale nala so. Boe ma nafada nae, “Ei boso dudu'a leondiak!
⁹⁻¹⁰ Bee ndia lofoanak. Mete ma Au afada

* **2:4** Hataholi sila nene'i nala, nana nanek neme bua matea mai.

hataholi lu'uk ia ae, 'O salam hambu ambon so,' na, ei taa bubuluk, mete ma ana dadi leondiak, do taa. Tehuu metema Au ae, 'Fo'a leo! Lulu mala o nene'im fo fali leo,' Mete ma ana fo'a tutik so, na, dei fo ei mita buti mae, Au ia Hataholi Isi-isik. Ma Au aena koasa ma hak, fo fee ambon neu hataholi salan."

Basa ndia boe ma, Yesus nafada hataholi lu'uk ndia nae, ¹¹ "Mamanene baa! Hatematak ia o hai so! De, fo'a fo lu'a mala o nene'im, fo fali leo baa!"

¹² Namanene leondia, boe ma hataholi ndia fo'a tutik leo. Boe ma ana lu'a nala nene'in de ana la'o neni deak neu. Basa hataholi malai sila kala lita lo mata de'e nala. Boe ma basa sala lamanggonggoak, de lae, "Awii! Hatematak ia dei fo ita tita mata leo iak bae maa! Manetualain memak ana seli maa!"

Lamatuak Yesus noke Lewi fo ana tungga Ndia (Mateos 9:9-13; Lukas 5:27-32)

¹³ Basa ndia boe ma Yesus neni dano Galilea bifin neu seluk. Hataholi no'u kala mai latonggo lo Ndia, boe ma Ana nafada sala Manetualain hihii-nanaun.

¹⁴ Nai ndia hambu hataholi esa nade Lewi, fo Alfius anan. Ana tao ues nai mamana bae bea fo fee mana palenda Roma. Nandaa no Yesus la'ok tungga ndia, boe ma nita Lewi. Boe ma Ana nafadan nae, "Wei! Mai fo tungga Au!"

Namanene Yesus nae leo ndia, boe ma ana fo'a de ana tungga Ndia leo.

¹⁵ Basa ndia boe ma, Yesus no ana mana tungga nala langgatuuk la'a lai Lewi uman, lo nonoo mana susu bea la. Hambu hataholi fe'e kala boe, la'a lon lai ndia. Tungga hataholi

Yahudi la dudu'a nala, na hataholi sila hataholi manggalauk. Nai hataholi fo mana manggatuuk mana na'a kala sila, hambu hataholi no'uk hii lamanene neu Yesus.

¹⁶ Faik ndia, mese anggama hida leme hataholi Farisi la partein mai, lita Yesus nanggatuuk na'a no mana susu bea la, ma hataholi manggalau kala. Boe ma latane Yesus ana mana tungga nala lae, “Talobee de ei mesem nanggatuuk na'a no hataholi mana susu bea la, ma hataholi manggalau kala?”

¹⁷ Tehuu Yesus namanene ala latane leondiak, boe ma nafada nae, “Hataholi kamahedi kala memak ala paluu dotel, tehuu hataholi taa kamahedi kala taa paluu dotel. Au mai ono-lau hataholi manggalau kala. Tehuu Au taa mai ono-lau hataholi fo nameda aon hataholi ndoos.”

*Lamatuak Yesus nanonoli beun fe'e no hataholi Farisi la nanonolin
(Mateos 9:14-17; Lukas 5:33-39)*

¹⁸ La'i esa, boe ma partei anggama Farisi la hataholi nala puasa. Lita Yohanis mana salanik ana mana tungga nala boe oo, ala puasa. Tehuu ala taa lita Yesus ana mana tungga nala puasa leo sila. Boe ma sila hataholi nala mai latonggo lo Yesus de latane lae, “Ama! Ai puasa. Ma Yohanis hataholi nala oo ala puasa boe. Tehuu hatina de Ama ana mana tungga nala taa puasa?”

¹⁹ Boe ma Yesus nataa nae, “Memak ei bubuluk so, mete ma hataholi tao feta kabin, na, hataholi nana hoka kala taa puasa, huu la'a-linu losa lakabete. Mete ma mana kabin touk bei nai ndia, na basa sala la'a-linu leu esa. ²⁰ Tehuu mete ma

faik esa nai ndia, fo hataholi la humu leni tou mana kabin, fo ala la'o so, na, dei fo tialai-dedena nala dale hedi. Bei fo ala puasa.”

²¹ Basa boe ma Yesus nafada nakadaik dede'a nakandandaak esa nae, “Taa hambu hataholi fo ana tanda tema beuk neu badu laak. Huu mete ma safen, na, tema beuk kukulu, fo badu sidan boe namalao. ²² Sama leo hataholi taa di'a tua nasu beuk neu samba mbo'ok dale. Te neu ko sambak ndia sidan de loo heni tua nasu. De, tua nasu beuk musi di'an neni samba beuk dale neu.” (Leondiak boe Yesus nanoli sala nae Ndia nanonoli beun, boso seseo kana no hataholi Farisi la nanonoli laan.)†

Lamatuak Yesus ana mana tungga nala ketu hade gandum la'eneu fai hahae ue-ledis
(Mateos 12:1-8; Lukas 6:1-5)

²³ La'i esa, nandaa no hataholi Yahudi la fai huhule-haladoin, Yesus la'o nesik osi la. Boe ma Yesus ana mana tungga nala ketu lala hade gandum, de la'a.☆ ²⁴ Tehuu hataholi Farisi la suli lita sala, de lafada Yesus lae, “Hatina de O ana mana tungga nala la'olena ai anggaman hetihyun? Ala ketu hade gandum nandaa no fai hahae ue-ledis! Ei boso tao leondiak!”

²⁵⁻²⁶ Boe ma Yesus nataa nae, “Leobee, bae? Ei taa masaneda Ba'i Dauk tutuin ndia. Faik ndia, tou lasi Abiatar, dadik Anggama Yahudi malangga inahuun. Ba'i Dauk no ana mana tungga nala, ndoe lalan seli. Boe ma ala leni Manetualain Tenda Hule-Haladoin dalek leu, de

† **2:22** Susula Malalao dede'a Yunani nana sulak nae, “boso di'a anggol beuk neni tas banda lou laak dale neu, te boso losak sidan.” ☆ **2:23** Tui Seluk la'eneu Dala Sodak 23:25

ala ha'i lala loti, fo malangga anggama la feen neu Lamatuak, de la'a. Naa te kada malangga anggama la, bole la'a, tehoo hataholi fe'ek taa bole la'a. Boe ma Ba'i Dauk asa la'a, tehoo taa hambu hataholi soli salak neu sala.”[☆]

²⁷ Boe ma Yesus nafada nakadaik, nae, “Ei boso mafalende henin mae, Manetualain tao fai hahae ue-ledis, fo dadik neu baba'e-babatik, fo suek tulu-fali neu ita hataholi. Tehoo Ana taa tao ita hataholi fo tungga kada fai hahae tao ue-ledis heti-heu nala. ²⁸ De Au, Hataholi Isi-isik ia, aena hak fo afada hataholi la, fo bole, do taa bole tao sudi hata nandaa no fai hahae tao ue-le'dis.”

3

Lamatuak Yesus tao nahai hataholi, nandaa no fai hahae tao ue-le'dis

(Mateos 12:9-14; Lukas 6:6-11)

¹ Basa ndia boe ma, Yesus fali seluk neni hataholi Yahudi la Uma Huhule-haladoin neu. Nai ndia, nita hataholi lima kamates seselik esa.

² Nai ndia boe, hambu hataholi hida lai ndia, ala lasanggak dalak fo fee salak neu Yesus. De ala malok lakandondoo henin Ndia, fo sangga bubuluk, Ana tao nahai hataholi ndia, nandaa no fai hahae tao ue-le'dis do taa.

³ Boe ma Yesus noke hataholi lima kamate seselik ndia nae, “Mai, fo mambadeik muu mata ia.”

⁴ Boe ma Ana natane basa hataholi la sila nae, “Metete ma tungga ita anggaman heti-heun, na hata fo ita tao nandaa no fai hahae tao ue-ledis?”

[☆] **2:25-26** 1 Samuel 21:1-6; Malangga Anggama la Heti-heun 24:9

Ita tao malole do taa? Ita tao tahai hataholi, do ita tao tisan?” Tehuu basa sala kada benee.

⁵ Boe ma Yesus dalen hedis nalan seli, huu hataholi la sila tao kada a'afik neu heti-heuk, tehuu ala taa tao a'afik neu hataholi lima kamate seselik ndia faa boe. Boe ma Ana luli nalan seli, de Ana nakabubulak matan ndule basa sala. Basa boe ma Ana nafada hataholi ndia nae, “Look o limam mai leo!” Hataholi ndia ana look liman neu, de ana hai tutik. ⁶ Boe ma hataholi Farisi la sila leni deak leu de ala la'o ela uma huhule-haladoik ndia. Boe ma leu lala halak lo Herodes partei politik hataholi nala fo ala sangga dalak tao lisa Yesus.

Lamatuak Yesus tao nahai hataholi no'u kala leme dano bifi

⁷⁻⁸ La'i esa, Yesus no Ndia ana mana tungga nala, la'o heok leni dano Galilea bifi leu. Tehuu huu hataholi no'u kala lamanene basa hata fo Ana tao kala sila, de basa sala leme nggolo-nggolak mai fo ala tunggan. Ala leme propinsi Galelea, propinsi Yudea, ma nusa Idumea mai. Hambu hataholi fe'ek luma leme kota Yerusalem, kota Sidon, ma kota Tirus mai. Ma hambu hataholi fe'ek luma leme lee Yarden dulu mai. Basa sala sangga Yesus fo latonggo lon. ⁹ Huu hataholi la no'un seli, losak Yesus nadenu ana mana tungga nala sadia feen ofak esa. Ana sangga kokolak nai ofak lain, fo suek basa sala lamanene, ma ala boso babaan.

¹⁰ Makahulun, Ana tao nahai nitak hataholi kamahedik no'uk. Huu ndia de hatematak ia basa hataholi kamahedi kala mai lakaseseti fo sadi ala kame la'en. ¹¹ Ledoeik hataholi nitu

☆ **3:10** Markus 4:1; Lukas 5:1-3

nala kala lita Ndia, tutik ala bala leu dae neu Yesus matan. Boe ma nitu la lakau lae, “Memak O ia Manetualain Anan!”

¹² Tehuu Ana ka'i nisa kasa nae, “Ei boso mafada hataholi esa boe mae, Au ia see!”

Lamatuak Yesus hele nala hataholi sanahulu dua, dadik leu ana mana tungga nala (Mateos 10:1-4; Lukas 6:12-16)

¹³ Basa boe ma Yesus nda'e neni letek esa lain neu. Ana noke nala hataholi luma fo nandaa no Ndia dale hihiin. De ala leni matan leu. ¹⁴ Boe ma Ana hele nala hataholi sanahulu dua. De nafada sala nae, “Au hele ala ei fo tungga mahele Au. Au boe oo, sangga adenu ei, fo miu mafada Manetualain hehelun neu basa hataholi lala'en. ¹⁵ Ma au sangga fee koasa neu ei, fo ei bisa husi heni nitu la leme hataholi la mai.”

¹⁶⁻¹⁹ Hataholi kasanahulu dua kala sila nade nala sila ia:

Simon (fo Yesus foin nade Petrus boe),

Yakobis,

Yohanis, (Yakobis no fa'din Yohanis ia, na Sabadius anan dua sala. Yesus foi dua sala nade ‘Boanerges’, fo sosoan ‘sama leo tatas’),*

Anderias,

Filipus,

Bartolomeos,

Mateos,

Tomas,

Yakobis (fo Alpius anan),

* **3:16-19** a: Susula dede'a Yunani nana sulak nae ‘tatas anan’, ma sosoan nae ‘heheo-hilun leo tatas’. Hataholi malelak luma lae Yakobis no Yohanis hala maliin leo tatas, huu lasi'a lasapalak leo tatas.

Tadius,
Simon (fo mana masok partei politik Selot),†
ma Yudas Iskariot (fo mana se'o heni Yesus).

*Mese anggama la fee salak leu Yesus, lae nitu
la malanggan fee Ndia koasa so
(Mateos 12:22-32; Lukas 11:14-23; 12:10)*

²⁰ Basa ndia, boe ma Yesus no ana mana tungga nala loe fali leme letek ndia lain mai. De ala maso leni uma esa dalek leu. Tehuu hataholi no'u kala mai lakaseseti lala Ndia bali, losa Yesus asa taa lalak la'a so bali. ²¹ Lita leondia boe ma hataholi lae, “Mete sudik Yesus dei. Ana nafalende heni nasaneu nala aoinan so.” Huu ka'a-fa'di nala lamanene hataholi la kokolak lae leo ndia, de ala sangga mai lala falik Ndia.

²² Faik ndia, mese anggama la leme Yerusalem mai de lafada hataholi malai ndia kala lae, “Wei Ei boso kada tungga-tungga mia Yesus ndia. Ana husi heni nitu leondiak ndia, na, huu Ana hambu koasa neme malangga nituk mai, fo hataholi lateme loke lae Baalsebul.”☆

²³ Yesus namanene leondia, boe ma Ana noke nala basa sala de nafada nae, “Taa masok langgautek! Neme bee mai fo malangga nituk bisa husi seluk aoinan! ²⁴ Mete ma nai nusak esa, lauinggu nala lahuu, na neme bee mai nusak ndia bisa nakatataka! ²⁵ Ma mete ma uma isi la lasii-lala'u ao esa no esa, na neme bee mai fo bei lakatataka! ²⁶ Leondiak boe oo, mete ma nitu

† **3:16-19** b: Partei Selot ia sangga dalak fo lakambo'ik leme mana palenda Roma mai. Boe ma ala foi partei ndia nade 'Patriot'. ☆ **3:22** Mateos 9:34; 10:25

la esa musu no esa, na, neu ko ala latanggela-
latanggali. Mete ma leondiak, na, neu ko basa
sala lakalulutuk!

²⁷ Mete ma hataholi la sangga leu lamana'o
hataholi balakaik esa uman, na neu ko ana musi
hengge nakahuluk maumak dei. Basa ndia, dei
fo ala lamo lala hataholi ndia bua nala.†

²⁸ De, Au afada memak ei: Manetualain sadia
koka heni hataholi la sala-singgo nala so. Ma
mete ma hataholi kokolak manggalauk neu hata-
holi fe'ek, na Manetualain bei fee ambon neun.

²⁹ Tehuu mete ma hambu hataholi nambalani
kokolak manggalauk neu Manetualain Dula Dale
Malalaon ndia, na Manetualain taa fee ambon
neun losa daeinak babasan.”☆

³⁰ Yesus nae leo ndia, na, huu hataholi sila lae,
“Hataholi ndia nitu nalak so!”

*Hataholi fo mana tungga Manetualain hihii-
nanaun, na, sila ndia Lamatuak Yesus bobonggi
tetebe nala.*

(Mateos 12:46-50; Lukas 8:19-21)

³¹ Basa boe ma, Yesus inan no fadi nala, leni
uma ndia leu, fo, sangga latonggo lon. Nai ele,
ala lambadeik kada deak. De ladenu hataholi
neu noke Yesus nai uma dale. ³² Le'doeik ndia,
Yesus nanggatuuk, de bei kola-kola no hataholi
no'u kala. Boe ma hataholi la lafada lae, “Ama!
O inam no O fa'di mala lai deak. Ala sangga
latonggo lo Ama.”

³³ Tehuu Yesus nafada nae, “Au inang ma Au
tolanoo tetebe nggala sila, see?”

† **3:27** No leondiak, na, Yesus nafada nae Ndia balakain lena
heni nitu la malanggan fo loke na, lae Baalsebul. ☆ **3:29** Lukas
12:10

³⁴ Boe ma, Ana mete ndule hataholi mana manggatuuk ndule Ndia. Boe ma Ana kokolak nae, “Ei basanggei ia, Au inang ma Au tolanoo tetebe nggala. ³⁵ Huu see ndia tungga Manet-u-alain hihii-nanaun, na sila ndia Au bobonggi tetebeng sisila.”

4

Lamatuak Yesus fee nakandandaak la'eneu bini fo nana selek nai dae mata-mata kala (Mateos 13:1-9; Lukas 8:4-8)

¹ La'i esa, boe ma Yesus neni dano Galelea seluk neu. Boe ma hataholi la no'uk mai lakahohombu lala Ndia. Basa de Ana hene neni ofak esa lain neu fo mana seek nai ndia, suek Ana nanoli. Basa hataholi la malai madak lain lamanene Ndia. ² Boe ma Ana nanoli sala makadotok nenik nakandandaak nae,✧

³ “Ei mamananene matalolole baa! Hambu hataholi esa neu ngganggali bini nai osin dale. ⁴ Ledoeik ana ngga-nggali bini la sila, nggelok tuda lai dalak lain. Boe ma mbui kala mai, de la'a heni basa bini la sila. ⁵ Tehuu bini nggelok tuda lai dae batu. Bini la sila lanumbu lai-lai. Tehuu dae ndia ni'is, ⁶ de ledoeik ledo nahaa boe ma numbu nala male, losa lamatuu de mate basa sala. Huu oka nala taa tola demak losa dae dale.

⁷ Bini nggelok tuda lai fii la laladan. Boe ma fii la sila kofu lisa numbu kala sila, losa taa hambu labuna-laboa. ⁸ Tehuu hambu bini nggelok bali, tuda lai dae isi malole. Bini la sila lanumbu de ala inahuu losa labuna laboa. Hambu nggelok

✧ 4:2 Lukas 5:1-3

buna-boan la'i telu hulu, hambu la'i nee hulu, ma hambu losa la'i natun esa.

⁹ De la'e neu see ndia fo kandi'idook, na mamananene matalolole baa!”

Huu hata de Lamatuak Yesus kokolak nenik nakandandaak

(Mateos 13:10-17; Lukas 8:9-10)

¹⁰ Basa boe ma ledoeik Yesus mesa kana, boe ma Ndia ana mana tungga kasanahulu dua nala sila, lo hataholi fe'ek hida fo lamanene basa nanonolin ndia so, ala mai latonggo lon. Ala loken, fo, nafada fee sala nakandandaak ndia sosoan. ¹¹ Boe ma Yesus nataa nae, “Huu ei mahiik bubuluk tebe-tebe Manetualain palendan, de Au afada memak nakandandaak ndia sosoan. Tehuu mete ma hataholi fe'ek na, Au anoli unik kada nakandandaak. ¹² Hataholi fe'ek kala sila, na, sama leo Manetualain hataholi mana kokolan sulak memak lae, ‘Ala lita so, tehuu taa nau lalela kana.

Ala lamanene so, tehuu taa nau bubulu kana.

Nemenaa fo boso ala lamahеле leu Lamatuak, suek Lamatuak taa paluu fee sala ambon neu sala nala so.’”✧

Lamatuak Yesus nafada nakandandaak ndia sosoan

(Mateos 13:18-23; Lukas 8:11-15)

¹³ Basa boe ma, Yesus nafada sala nakanandandaak ndia sosoan, nae, “Wei! Mete ma ei bei taa malelak nakandandaak ia sosoan, na neme bee mai ei bisa malelak nakandandaak fe'e kala sosoan? ¹⁴ De nakandandaak ndia sosoan leoiak: hataholi mana ngganggali bini ndia,

✧ 4:12 Yesaya 6:9-10

sama leo hataholi fo mana tui-bengga Manetualain Dede'a-kokolan. ¹⁵ Ma bini fo mana tuda lai dalak lain, fo mbui kala la'a heni sala, na sama leo hataholi fo lamanene Manetualain Dede'a-kokolan. Tehuu taa dook boe, tehuu malangga nituk mai, de ana ha'i neni Manetualain Dede'a-kokolan sila, leme hataholi dalen mai. ¹⁶ Bini mana tuda lai dae batu ndia, sama leo hataholi fo namanene ma ana simbok Manetualain Dede'a-kokolan ndia no namahokok. ¹⁷ Tehuu Dede'a-Kokolak sila taa laoka. Huu ndia de Dede'a-Kokolak sila taa nana mbeda nala dook lai hataholi ndia dalen. Ledoeik hataholi fe'ek tao lakatoto'a kana huu ana simbok Dede'a-Kokolak ndia, boe ma tuti kana ana mbo'i heni Dede'a-kokolak ndia. ¹⁸ Ma bini fo mana tuda lai fii la laladan ndia, sama leo hataholi fo namanene basa Dede'a Kokolak sila so. ¹⁹ Tehuu kada ana nasambute no dede'a mata-mata kala, fo suek nasoda nenik kada lole-lada daebafok. De basa dede'a kala sila, seti heni Lamatuak Dede'a-kokolan leme dalen mai, de sosoan taa fa boe. ²⁰ Tehuu bini fo mana tuda lai dae isi malole ndia, sama leo hataholi mana pasa ndi'idoon, de ana simbok Dede'a-Kokolak sila ma ana tungga Lamatuak hihii-nanaun. Boe ma ana tao kada dede'a malole, sama leo bini mana maboak ndia. Hambu luma labuna-laboak la'i telu hulu, hambu la'i nee hulu, ma hambu la'i natun esa.”

*Boso tatana misa bandu anak nenik lembeneu
(Lukas 8:16-18)*

²¹ Yesus kokolak nakandoo neme ofak ndia lain mai. Ana fee nakadaik nakandandaak esa seluk bali, nae, “Leo bee! Ei mita mitak do taa, hataholi dede nala bandu anak, boe ma ana tatanan nenik lembeneu! Do ana taon neu mamana susungguk

sosolon! Taa hetu maa? Mete ma mbe'dan leondiak, na, manggale'don taa so. Hataholi la musu mbeda banduk neu mamana madema, fo suek manggaledok.✠ ²² De hata fo nana funik nai hatematak ia, neu ko nana nitak. Hata fo hatematak ia, hataholi bei taa bubuluk, neu ko nana bubuluk.✠ ²³ De la'eneu see ndia fo kandi'idook, na mamananene neulalau!”

²⁴ Dudu'a matalolole! Mete ma ei uku hataholi fe'ek tataon, na, neu ko hataholi uku ei leo ndiak boe. Ma Manetualain boe oo, uku nasafali ei leo ndiak. Tehuu Ndia u'ukun belan seli bali.✠

²⁵ Mete ma hataholi nau sangga bubuluk tebe-tebe Lamatuak hihii-nanaun, na malelan boe tamba. Tehuu mete ma hataholi taa tao a'afik neu Lamatuak hihii-nanaun, na boe namanggoa.”✠

Lamatuak Yesus fee nakandandaak la'eneu bini mana moli aok

²⁶ Basa boe ma Yesus kokolak nakadaik nae, “Manetualain nusa palendan boe, inahuu sama leo bini fo hataholi ngganggalin nai osin.

²⁷ Leomae hataholi ndia fali, boe ma ana sunggu, de, nafalende heni bini ndia so. Tehuu bini ndia nanumbu ma ana boe inahuu nakandoo.

²⁸ Tehuu bini ndia moli aon nai dae, boe ma nandana, nabuna, losa naboaa. ²⁹ Mete ma hade namatasa so, na, maosik nalelak kada ana mai, fo, ketu-kolu leo. Manetualain nusan palendan boe oo, leondiak. Basa sila, Lamatuak mesa kana tatao-nonoin ndia.”✠

✠ **4:21** Mateos 5:15; Lukas 11:33 ✠ **4:22** Mateos 10:26; Lukas 12:2 ✠ **4:24** Mateos 7:2; Lukas 6:38 ✠ **4:25** Mateos 13:12; 25:29; Lukas 19:26 ✠ **4:29** Yoel 3:13

Lamatuak Yesus fee nakandandaak la'eneu ai de'e kadi'i anak

(Mateos 13:31-32, 34; Lukas 13:18-19)

³⁰ Basa ndia, boe ma Yesus kokolak nakadaik nae, “Au akadaik seluk nakandandaak esa bali, leoiak: ei bisa makasasama Manetualain hataholi nala. Ala mulai kada lumak, tehoo tamba faik boe lama no'u. ³¹ Ndia sama leo ai de'e kadi'i anak. ³² Mete ma ita sele ai de'ek ndia, na ana moli, ma ana dadi neu ai inahuuk nalan seli. Boe ma mbui kala mai sangga sa'ok fo landunu leu ndia.”

³³ Ndia, fo, Yesus dala nanonolin neu sala, tungga sila nalelela nala. ³⁴ Ana nateme pake nakandandaak mete ma nanoli sala. Tehoo mete ma neu Ndia ana mana tungga nala, na, Ana nafada basa dede'a nakandandaak ndia sosoan.

Lamatuak Yesus nadenu ani sanggu hahae

(Mateos 8:23-27; Lukas 8:22-25)

³⁵ Ledo bobon ndia, Yesus bei nai ofak lain. Boe ma Ana nadenu ana mana tungga nala nae, “Mai fo ita teni dano selik teu.”

³⁶ Basa boe ma ala sa'e ofak no'u lo Yesus. De ala la'o ela hataholi nou kala sila leme ndia. Tehoo hataholi luma sa'e ofa fe'ek. ³⁷⁻³⁸ Faik ndia Yesus ndae langgan neu kailunu lain, de Ana sanggu namanee neme ofa iko. Bei taa dook boe, tehoo ani sanggu mai. De lii mbuka nakandoo neni ofak dale neu, losa hihii henun. De ana mana tungga nala ala bii lalan seli. Boe ma ala mai fafae lafo'a Yesus de lae, “Ama aa! Fo'a dei! Ita sangga bolo ia so! Tehoo Ama taa tao mbambalik neu ai!”

³⁹ Namanene leo ndia, boe ma Yesus fo'a, de nadenu ani nae, “Nee-nee!” Boe ma Ana palenda

dano nae, “Ndoo-ndoo leo!” Ani ndia hahae tutik, ma dano boe oo ndoo-ndoo memak. ⁴⁰ Basa boe ma Yesus nafada ana mana tungga nala nae, “Hatina de ei basa nggei bii leo iak? Ei taa mamahale Au do?”

⁴¹ Basa sala bii ma heran, boe ma lakokola lae, “Ndia ia see bae? Losak ani no lii lamanene Ndia, bae maa!”

5

Lamatuak Yesus tao nahai hataholi nitu nalak no'un seli

(Mateos 8:28-34; Lukas 8:26-39)

¹ Basa boe ma, Yesus no ana mana tungga nala losa Dano Galilea selik, fo, nai mamananak esa nade Garasa. ²⁻⁶ Nai mamananak ndia, hambu tou nitu nalak esa, losa namulu. Ana leo nai late sala. Leledo-le'odaen ana nakahola ma nafeok lete mbumbuku kala malai ndia, fo nakau nakandondoo henin. Ma ana tutu nihina aon nenik batu. Tehuu ndia balakain ana seli. Taa hambu hataholi esa bisa hengge nalan, leo mae ala hengen lenik tali besi boe. Hataholi la, hengge lima ein taa-taa lenik tali besi, tehuu ana tao naketu heni tali besi ndia ma ana tao natepa besi lalangge ein. Ndia balakain ana seli, losak taa hambu hataholi esa boe ana nakalee nalan.

Ledoeik Yesus asa konda leme ofak lain mai, de bei heta ein neu madak lain, tehuu tutik tou kamuluk ndia nita sala neme dook mai. Basa boe ma ana neme late sala mai de nalaik neu sendek lunggu-langgan neu Yesus matan. ⁷⁻⁸ Yesus nita touk ndia matan leondia, boe ma Yesus nafada, nae, “Wei! Nituh manggalauk! O kalua muma hataholi ia mai leo!”

Boe ma, hataholi ndia nakau natingga nalan seli, nae, “Wei! O sangga tao au leobeek ia! Au bubuluk O ia Yesus, fo Manetualain mana koasa nai lain seli Anan. Au hule fo O bosu tao doidoso au, baa!”

⁹ Boe ma Yesus natanen nae, “O naden see?”

Hataholi ndia nataa nae, “Au nadeng *Legion*, huu ai makadotok nalan seli, sama leo batalion no'uk!”

¹⁰ Boe ma nitu la pake hataholi ndia, fo noke Yesus, fo, Ana bosu fee sala kalua leme mamanak ndia mai.

¹¹ Taa dook neme mamanak ndia mai, hambu hataholi hida lanea bafi lalae esa. Bafi la sila meda lifun dua. Ala totofi nana'ak lai letek biffin. ¹² Basa boe ma, nitu la sila loke Yesus lae, “Madenu ai mini bafi la sila dalek miu.”

¹³ Namanene leo ndia, boe ma Yesus nakaheik. Tutik nitu la sila, kalua leme hataholi ndia dalek mai, de ala maso leni bafi la sila dalek leu. Boe ma bafi lifu kadua kala sila, lalai lapoka kala loe tungga letek biffin losa dano dale, de basa sala bolo mate leme ndia.

¹⁴ Lita leondia, boe ma basa hataholi mana manea bafi sila bii lalan seli. Basa boe ma ala lalai leu lafada basa hataholi ndule basa nggolo malai ndia kala. Boe ma hataholi no'u kala mai fo sangga lita hata mana dadik ndia so. ¹⁵ Ala mai latonggo lo Yesus, ma lita tou kamuluk ndia nanggatuuk nai ndia. Dudu'a namaneu so, ma ana pake balo'as so. Lita leondia, boe ma basa hataholi la sila bii, huu ala bubuluk, see ndia bisa husi kalua heni nitu makadotok leme hataholi ndia mai, na, memak hataholi ndia ana seli.

¹⁶ Basa boe ma ala tui lafeok esa no esa lae, sila

lita lo mata heheli nala, tou kamuluk ndia hai so, ma bafi la bolo mate sala so. ¹⁷ Boe ma nggolok ndia hataholi nala mai loke fo Yesus kalua la'o ela sila mamanaan ndia.

¹⁸ Le'doeik Yesus sangga sa'e neni ofak dale neu, boe ma touk fo isinaak nitu nalak ndia, ana mai noke Ndia fo ana nau tunggan boe.

¹⁹ Tehuu Yesus taa nau. Ana nafadan, nae, “Malolenak o fali, fo mafada basa o bobonggi mala, hata fo Manetualain taon neu o so. Ma mafada sala mae, Manetualain sue o nalan seli.”

²⁰ Basa boe ma hataholi ndia fali de ana la'ok ndule basa nusa esa ma kota sanahulu fo lateme loke lae, ‘Dekapolis’. Ana tui-bengga hata fo Yesus taon neu ndia so. Basa hataholi la fo mana mamane tutuik ndia ala heran lalan seli, de lae. “Memak tetebes, bae maa!”

*Lamatuak Yesus tao nasoda falik Yairus anan.
Ma inak mana mbo'a daak fo mana daba la'e
Yesus badun*

(Mateos 9:18-26; Lukas 8:40-56)

²¹ Basa ndia boe ma Yesus asa fali seluk leni dano selik leu. Ala konda leme ofak lain mai, tehuu hataholi makadoto kala mai lakaseseti lala Ndia. ²² Touk esa nade Yairus nai ndia boe. Ndia ndia malangga uma huhule-haladoik nai kota ndia. Ledoeik ana nita Yesus, boe ma ana sendek lungulanggan neu Yesus matan, ²³ de, noke taa-
taa, nae, “Ama aa! Au ana inanang bei fo teuk

sanahulu dua, namahedi belak. Ama tulun mai fo tao mahain dei!”*

²⁴ Boe ma Yesus tungga Yairus neni uman neu.

Tehuu ala mulai la'ok boe ma hataholi no'u kala tungga Ndia, losa ala laka seseti lala Ndia leme kii-konak mai.

²⁵ Nai hataholi sila laladan, hambu inak esa, ana hambu bulak tehoo daan taa mada ndoos losa teuk sanahulu dua ia, so. ²⁶ Ana nabasa doin ma hata nala, fo bae neu dotel. Tehoo taa hambu esa tao nahain boe. Tehoo hedin ndia boe namabela nakandoo. ²⁷⁻²⁹ Inak ndia namanene tutuik no'un seli la'eneu Yesus. De, ana nakaseseti neu hataholi makadotok sila laladan, de sangga neu deka-deka no Yesus dean. Ana dudu'a nai dalen, nae, “Sadi kada au bisa daba la'e Ndia badun, na, au hai ndia so!”

Ledo eik ana daba la'e Yesus badun, boe ma tutik daan mada. De ana nameda hai ndoos so. ³⁰ Nandaa no ledoeik ndia, Yesus nameda balakain kalua neme aon dale mai. Boe ma Ana suli dea neu, de Ana mete neu hataholi makadoto kala sila. Basa de natane sala nae, “Ei see ndia daba la'e Au badung?”

³¹ Ana mana tungga nala lataa lae, “Ama mete aom leo! Hataholi desi-desi ia, de lakaseseti aok. De Ama matane sala mae, ‘See ndia daba la'e Au badung?’”

³² Tehoo Yesus mete ndule sala, fo Ana sangga bubuluk isinaak see ndia daba la'e Ndia. ³³ Inak ndia namanene Yesus natane leo ndia, boe ma

* **5:23** Susula Malalao dede'a Yunani sulak nae, “Ama tulun mai fo lalaa limam neu ndia, fo ela leobee na, ana hai ma nasoda fali.” Nai ele, ‘loke lalaa limak’ sosoan ‘tulun tao mahain’. Inanak ndia teun, dede'a Yunani sulak nai lalane kahaa hulu duan.

ana bii nalan seli. Basa boe ma ana sendek neu Yesus matan, de nataa nae, “Ama! Au ndia daba la'e Ama badun.”

³⁴ Boe ma Yesus nataan nae, “Huu ina mamahehele tebe-tebe neu Au, de ina hai ia so. Hatematak ia, ina fali no namahokok leo.”

³⁵ Yesus bei kola-kola nae leo ndia, boe ma hataholi esa neme Yairus uman mai, de nafada nae, “Kasian, inanak maten so. De boso tao makasosotak Ama Mesen fo Ana boso neu bali.”

³⁶ Tehuu Yesus taa mbali hataholi ndia kokolan. De, nafada Yairus, nae, “O boso bii, kada mamahale neu Lamatuak leo.” ³⁷ Boe ma Yesus la'o ela ana mana tungga nala nggelok. Tehuu Ana noo Petrus, Yakobis ma fadin Yohanis, de ala la'ok lakandoo. ³⁸ Ledoeik ala losa Yairus uman, boe ma ala lita hataholi no'uk langgilo lalan seli, ma lamanene lakaleleu. ³⁹ Yesus maso dalek neu. Boe ma Ana natane sala, nae, “Hatina de ei manggilo ma makaleleu leoiak? Kakanak ia taa maten. Kada ana sunggu ndia.”

⁴⁰ Lamanene Yesus kokolan leondia, boe ma ala hika haumeme Ndia.

Basa boe ma Ana nadenu basa sala leni deak leu. Boe ma Ana noke nala kakanak ndia aman ma inan, ma ndia ana mana tungga katelun, de basa sala maso leni inanak ndia kaman dale leu. ⁴¹ Boe ma Yesus to'u nala inanak ndia liman, de Ana kokolak nenik sila dede'a Aram nae, “*Talita kum!*” (Sosoan nae, “Inanak aa! Fo'a leo.”)

⁴²⁻⁴³ Nggengge neuk, inanak ndia fo'a, de ana mulai la'ok. Boe ma Yesus nafada inan, nae, “Fee kakanak ia na'a leo!”

Basa hataholi mana lita hata fo mana dadik ndia, ala heran lalan seli. Tehuu Yesus ka'i nisa

kasa nae, “Ei boso mafa'da esa boe mae, Au tao asoda falik inanak ia so.”

6

*Hataholi Nasaret timba heni Lamatuak Yesus
(Mateos 13:53-58; Lukas 4:16-30)*

¹ Basa boe ma, Yesus no Ndia ana mana tungga nala fali leni Yesus nggolon Nasaret leu.

² Nandaa la'eneu hataholi Yahudi la fai huhule-haladoin, de Yesus maso neni uma huhule-haladoik dalek neu, de nanoli. Faik ndia, hataholi no'u kala leu hule-haladoi. Ledoeik lamanene Ndia nanonolin, boe ma ala heran lalan seli, de lae, “Hataholi ia malelan seli maa! Ndia boe oo, naena koasa maa! Talobee de Ana leondiak? ³ Naa te Ndia kada tuka ai. Ita talelak inan Maria; ma Ndia fadi nala, fo ndia Yakobis, Yoses, Yudas, ma Simon. Ndia boeoo, fadi inanan hida boe. Ita basa nggata leo nai nggolok esa naa!” Huu ndia, de ala dale hedin de ala taa nau lamanene Ndia so.

⁴ Boe ma Yesus nafada, nae, “Memak tetebes! Hataholi lahiik fee hada-holomata, neu Manetu-alain mana kokolan fo maneme mamana fe'ek mai, lena heni manai nggolo hehelin.”[☆]

^{5-6a} Tehuu hataholi sila dale nala lakababatu, losa tala nau lamahele Yesus so. Huu ndia, de Ana heran, boe ma Ana taa pake Ndia koasan bali nai ndia so. Kada Ana tao nahai hataholi kamahedik esa do duak.

*Lamatuak Yesus nadenu ana mana tungga
nala sanahulu dua
(Mateos 10:5-15; Lukas 9:1-6)*

[☆] **6:4** Yohanis 4:44

6b Basa boe ma, Yesus la'ok ndule basa nggolo mana deka kala, fo nanoli hataholi la Manetualain hihii-nanaun. ⁷ Ana noke nala Ndia ana mana tungga kasanahulu dua nala, de nadenu sala la'ok dua-duak, fo leu lafada Manetualain Hala Malolen. Ndia boe oo, fee sala koasa fo husi heni nitu. ⁸⁻⁹ Ana palenda sala, nae, “Ei boso mini no'uk nai nai dalak. Boso mini lepa, doik, ma tas. Mini tete'e-aik, ma tabueis manai ei ei mala, ma kada badu esak. ¹⁰ Mete ma hataholi simbok ei nai uman, na, ei musi leo nai ndia, losa ei lao seluk. ¹¹ Ma mete ma ei losa nai mamanak esa, boe ma hataholi malai sila kala, taa nau simbok, ma taa nau lamanene ei, na la'o ela mamanak ndia. Basa na, mafada sala, mae, ‘Ei taa nau mamanene, na, ela ei lemba aom ei natataam ndia!’*^{*}

¹² Basa boe ma, ala tungga leu tui-bengga Hala Malole ndia. Ala lae basa hataholi la musi hahae leme sila sala-singgo nala mai leo, fo basa na, fali fo lasoda tungga Manetualain hihii-nanaun. ¹³ Boe ma ala husi kalua heni nitu la. Basa ndia, na, ala tao mina neu hataholi kamahedi kala langgan, fo ala hule-haladoi fee sala. De, ala hai memak.*^{*}

*Ala hala lisa Yohanis Mana Salanik
(Mateos 14:1-12; Lukas 9:7-9)*

* **6:11** Nai Susula Malalaok dede'a Yunani nana sulak nae, “sasambu heni afu neme sila ei nala mai”. Lelek ndia, nai ele, hataholi lateme sasambu heni afu neme ei nala mai, fo dadik tanda, nae, hataholi taa mana nau namanene, na, ana lemba aon natataan. Mete *Lukas* tatada kasanahulun, lalane kahaan losa kasanahulu esan; *Nadedenu kala tutuin* tatada kasanahulu telun, lalane kalima hulu esa. ☆ **6:13** Yakobis 5:14

14 Faik ndia, hataholi lai sudi bee mesan, lalalak Yesus so. Tutuik la'eneu Ndia koasan ndia boe oo, ana losa Mane Herodes ndi'idoon boe. Hambu hataholi lae, “Yohanis Mana Salanik ndia, nasoda falik nai Yesus aon dale! Huu ndia, de Ana bisa tao basa tanda hera nala sila.”

15 Tehuu hataholi fe'e kala bali na lae, “Taa! Elia ndia nasoda fali nai Ndia aon dale. Do Mane-tualain mana kokola fe'en esa neme makahulun mai.”✧

16 Tehuu ledoeik Mane Herodes namanene hataholi la kokolak la'eneu Yesus leo ndia, boe ma ana nataa, nae, “Neu ko Yohanis Mana Salanik fo fain au fee tete lala langgan ndia ia. Hatematak ia nasoda fali seluk so, maa!”

17-18 Mane Herodes nadenu leo ndiak, huu ana hambu dede'a inahuuk no Yohanis. Tutuin leo iak. Fai maneuk ele, Mane Herodes sao nala fadin Filipus saon, nade Herodias. Naa te Filipus no Herodias bei taa lamaketu. Huu ndia de Yohanis ana ka'i taa-taa, nae, “Ama Manek taa bole sao mala fadim saon. Huu tatao leo ndiak ndia, na, Ama la'olena ita hada Yahudin so.” Tehuu Herodes kada sao nahele inak ndia. Basa boe ma, ana fee hataholi leu humu lala Yohanis de ala teen neni bui dale neu.✧

19 Huu Yohanis ka'i taa-taa leondiak, de inak ndia nambeda dalek neun fo ana sangga dalak fo ana tao nisan. Tehuu ana bei taa hambu lelak, huu Mane Herodes taon neni bui dale neu so.

20 Boe ma Ana fee soldadu la lanea lahelen.

Memak Mane Herodes bii Yohanis. Huu ana bubuluk Yohanis ndia, na, Manetualain nadenun mai so. Ma ndia boe oo, hataholi malole. Memak

✧ **6:15** Mateos 16:14; Markus 8:28; Lukas 9:19 ✧ **6:17-18** Lukas 3:19-20

Mane Herodes nahiik namanene Yohanis dede'a-kokolan. Tehuu la'i-la'i esa, na, dalen taa malole no Yohanis dede'a-kokolan.

²¹ Basa ndia, boe ma faik esa, ina Herodias hambu fai lelak fo bala dale hedin. Faik ndia, ala tao Mane Herodes fai bobonggin. Ala hoka hataholi inahuu nala fo ala mai la'a feta fai bobonggik ndia. Mana maik sila, na hataholi mana palenda la, malangga soldadu la, ma nusa Galilea lasi ha'da nala. ²² Neu feta laladan, boe ma Ina Herodias anafe'on neu longge. Ndia lolonggen lolen seli, losa ana tao namahoko Herodes ma ndia nana hoka nala Boe ma Mane Herodes noke nalan de natanen nae, “O nau moke au hata, na, kada mafada leo! Dei fo au fee o. ²³ Leomae o moke ba'e duak au nusa palendang boe oo, au fee o. Au soo neu Manetualain naden!”

²⁴ Boe ma inanak ndia neu natane inan nae, “Ina aa! Ina dudu'an, na, au oke hata fo neulaun seli neme ama mai?”

Boe ma inan nataa nae, “Naaa! Muu fo moke Yohanis langgan.”

²⁵ Basa boe ma, inanak ndia lai-lai neni Herodes neu, de nae, “Ama aa! Au oke fo leni fee au Yohanis langgan, fo mbedan neu dulang esa dalek. Hatematak ia leo!”

²⁶ Mane Herodes namanene leondia boe ma tutik tenden ana bokak. Tehuu ana taa bisa hela falik ndia sumba-soon so, huu basa hataholi la lamanene basan so. ²⁷ Basa boe ma, ana palenda malangga solda'du esa, neu tete neni Yohanis langgan neme bui dale mai. ²⁸ Boe ma ala tete lala Yohanis langgan, de ala taon neu dulang esa dalek, boe ma lenin neu inanak ndia. Ana simbo

nala dulang ndia, boe ma ana ko'o nenin neu inan. ²⁹ Ledoeik Yohanis ana mana tungga nala lamanene lae ala tete leni Yohanis langgan, de leu ha'i lala mbombolan de leu latoin.

Yohanis mamaten tutuin kada leondiak.

Lamatuak Yesus fee hataholi lifun lima lenak la'a
(*Mateos 14:13-21; Lukas 9:10-17; Yohanis 6:1-14*)

³⁰ Faik esa, boe ma Yesus ana mana tungga nala fo nadenu sala leu ndia, basa sala lakabubua seluk lo Ndia. Ala tui basa hata fo ala taon so, ma hata fo lanoli hataholi la so. ³¹ Tehuu faik ndia hataholi no'u kala la'ok leu mai sangga Yesus. Losak Yesus no ana mana tungga nala taa lalak la'a so. Boe ma Yesus nafada ana mana tungga nala nae, “Mai fo teu sangga mamana linok fo ita bisa hahae aok tala faa dei, ma.”

³² De, basa sala hene leni ofak dale leu, de leu sangga mamana linok, fo, dook neme nggolok mai.

³³ Tehuu hataholi makadoto kala sila lita Yesus ofan tungga dano biffin. Boe ma ala kalua leme nggolok dale mai, tungga dala madak lain, de ala losa lakahuluk Yesus asa. ³⁴ Ledoeik Yesus konda neme ofak lain mai, boe ma nita hataholi no'uk lahani Ndia so. Boe ma dalen tuda kasian neu sala, huu ala taa bubuluk tao leo bee so, leo bali bi'ilombo fo mana hoon taa. Boe ma Ana nanoli sala Manetualain hihii-nanaun,[☆]
³⁵⁻³⁶ neme leledon mai losa bobok. Boe ma Yesus ana mana tungga nala lafada Ndia lae, “Ama

☆ **6:34** Lelekek 27:17; 1 Mane-mane kala 22:17; 2 Isra'el no Yahuda Tutuin 18:16; Yeskial 34:5; Sakarias 10:2; Mateos 9:36

aa! Malolenak Ama madenu basa hataholi la ia, fo leu hasa nana'ak nai nggolo-nggolo mana dekak lai ia. Huu ledo bobok ia so, de taa hambu nana'ak nai ia so.”

³⁷ Tehuu Yesus nataa nae, “Bosok! Kada ei ndia fee sala la'a.”

Tehuu latane lasafalin lae, “Awii! Mete ma ita fee hataholi no'uk leoia la'a, na, ita musi kalua doik makadotok nalan seli! Sama leo tukan esa nggadin teuk esa!† Neme bee mai, ita bisa hambu doik no'uk leondiak!”

³⁸ Boe ma Yesus nataa, nae, “Miu matane sudi kasa dei, see neni lepa-ngge.”

Basa boe ma leu latane sala de ala fali mai lafada lae, “Hambu kada loti lima ma i'ak boak dua.”

³⁹ Basa boe ma, Yesus nadenu basa hataholi la sila langgatuuk lakabubua leu na'u lain.

⁴⁰ Boe ma leu langgatuuk lakabubua. Hambu lakabubua hataholi natun beke'esak, ma hambu luma beke lima huluk.

⁴¹ Basa de, Yesus ha'i nala loti ka lima kala, ma i'a boak kadua kala sila. Boe ma Ana nasale lalai neu, de noke makasi neu Manetualain. Basa ndia, boe ma Ana bibi'i loti sila de Ana loo fee sala leu Ndia ana mana tungga nala, fo leu baba'e sala leu basa hataholi la sila. Ana baba'e i'a boa kadua kala sila boe. ⁴² Basa de basa sala la'a losa lakabete. ⁴³ La'a basa, boe ma Ndia ana mana tungga nala, leu lakabubua lala nana'a lena kala, de henu lembeneu sanahulu dua.

† **6:37** Susula Malalao dede'a Yunani isi-isik sulak, nae, “doi lilo fulak *denari* natun dua.” Doi lilo fulak *denari* esa nai lele uluk, na, sama leo tukan esa nggadin faik esa.

⁴⁴ Meda hataholi lifun lima. Ala bei hingga ka'da tou mana na'a kala. Tehuu bei taa hingga tamba ina kala ma kakana kala.

*Lamatuak Yesus la'ok nesik oe bafon
(Mateos 14:22-33; Yohanis 6:16-21)*

⁴⁵ Basa ndia, boe ma Yesus nadenu ana mana tungga nala, leu sa'e ofak lakahuluk leni nggolok Betsaida, nai dano selik ele leu. Tehuu Ndia bei nai ndia, de nadenu hataholi la sila fali leo.

⁴⁶ Ledoeik basa sala fali, boe ma Ana nda'e neni letek esa lain neu, de Ana hule-haladoi.

⁴⁷⁻⁵⁰ Ledoeik le'odae so, boe ma Yesus konda fali. Ana nita ana mana tungga nala ofan losa nai dano laladan so. Tehuu ala sefe sota lalan seli, huu ofak laban ani solu. Ledoeik lolembilak, boe ma Yesus neu tungga sala. Tehuu kada Ana la'ok nesik oe bafon. Ledoeik Ana sangga la'o seli ofak ndia, boe ma ala lita Ndia. Ala nggengge lalan seli. Boe ma latatane aok lae, “Awii! Hata ia? Nitu do hata?”

Tehuu Yesus kokolak nakandoon, nae, “Wei! Ei boso bii, baa! Au ndia ia.”

⁵¹ Ledoeik Yesus hene neni ofak dale neu, boe ma ani nakamate tutik. Ndia ana mana tungga nala heran lalan seli. ⁵² Dei fo ala lita Yesus pake koasan, fo Ana fee hataholi lifu kalima lena kala la'a. Tehuu ala bei taa bubuluk tebe-tebe Yesus koasan, huu dale nala bei lakababatu.

*Hataholi kamahedi malai Genesaret basa sala leni Yesus leu
(Mateos 14:34-36)*

⁵³ Ledoeik ala losa dano selik, boe ma ala see leu kota Genesaret tasi biffin. ⁵⁴ Ledoeik ala konda leme ofak lain mai, tehuu hataholi no'u

kala lita sala so. Boe ma ala bobouk lae, “Wei! Yesus mai so, bou.” ⁵⁵⁻⁵⁶ Sila basa sala lalai ndule nggolo kala, de leu hoka lafeok, boe ma hataholi la ndolo loo basa hataholi kamahedi kala mai.

Keke'un neu, sadi lamanene Yesus nai ma-manak esa, na, basa sala ndolo leni basa hataholi kamahedi kala fo lakambembeu sala leu mook ndia. Ala dudu'a nai dale nala dalek lae, “Sadi hataholi kamahedi kala sila daba la'e Yesus badu mbedan, na, neu ko ala hai ndia so.” Daba leondiak, boe ma ala hai tutik.

7

Boso nggati hataholi heti-heun neu Manetualain palendan

(Mateos 15:1-9)

¹ Hambu hataholi Farisi bubuak esa lo mese anggama hida leme Yerusalem mai, fo latonggo lo Yesus. ²⁻⁵ Hataholi Farisi la sila, to'u lahele sila hada Yahudin. Leo, mete ma hataholi sangga la'a-linu, na, musi lafui oe tungga hadak hihiin. Leondiak boe oo, mete ma ala fali leme pasak mai, na, musi ladiu oe dei. Losak sila bua dapu heheli nala, leo ulek, pinggak, nggalas, cerek, musi safe sala tungga hadak hihiin, bei fo bole la'a-linu lenik.

Mete ma hambu hataholi Yahudi fe'ek taa tungga sila hadan, na, hataholi Farisi la manggalau sala.

Huu ndia, de ala manggalau neu le'doeik ala lita Yesus ana mana tungga nala la'a-linu tehoo taa lafui oe tungga hadak hihiin. Boe ma ala mai, fee salak neu Yesus lae, “Hatina de o ana mana

tungga nala la'a-linu, tehoo taa lafui oe dei? Ndia laban ita bei-ba'i nala hadan!"

⁶⁻⁷ Boe ma Yesus nataa nae, "Ei ia, memak hataholi fo kokolak fe'ek, tehoo tao fe'ek. Neme makahulun mai, Ba'i Yesaya sulak Manetualain Dede'a-kokolan so, nae,

'Hambu hataholi koa-kio Au,
no kada bafan, tehoo taa no dalen.

Ala tao leo ndiak boe oo sosoan taa.

Te tala mbali Au hihiiing.

De ala tungga kada hataholi hihii-nanaun.'[☆]

Ei boe oo, sama leo ndiak. ⁸⁻⁹ Ei la'o ela Manetualain palendan so, fo tungga kada hataholi hadan. Memak ei malelan seli tao leondiak!

¹⁰ Makahulun ele, Ba'i Musa nafada basa Manetualain palendan so, nae, 'Fee hada-holomatak neu ei inam ma amam.' Boe ma tamba bali nae, 'Mete ma hataholi esa a'ali aman do inan, na musi huku nisa ndia.'[☆]

¹¹⁻¹² Manetualain nanoli leo ndiak, tehoo ei manoli fe'ek bali. Ei mae, 'Mete ma hataholi helu nae ana fee hata esa neu Manetualain, na, leomae inan ma aman to'a-taa lalan seli boe oo, tehoo taa bole pake hata ndia fo tulu fali sala, huu helu basa so, fo sangga feen neu Manetualain.' ¹³ Huu ndia de isinaak, Au afada basa so, ae ei nggali heni Manetualain hihii-nananaun, fo ei nggati neu heti-heu beuk. Hambu ei nggati heti-heuk no'uk leondiak so."

[☆] **7:6-7** Yesaya 29:13 [☆] **7:10** Kalua neme Masir mai 20:12; 21:17; Malangga Anggama la Heti-heun 20:9; Tui Seluk la'eneu Dala Sodak 5:16

Dede'a manggalauk fo ana kalua neme hataholi dalen mai

(Mateos 15:10-20)

¹⁴ Basa boe ma, Yesus noke nala hataholi fe'ek kala malai ndia kala, de nafa'da nae, “Pasa ei ndi'idoo mala dei, fo ei bubuluk. ¹⁵ Hata fo maso neni hataholi tein dale neu, taa neni manggenggeok faa boe. Tehuu hata fo ana kalua, na, ndia dei fo tao manggenggeok. ¹⁶ [Naa, see kandi'i-dook, na, mamananene neulalau baa!]*”

¹⁷ Basa boe ma, Yesus no ana mana tungga nala la'o ela hataholi la sila, de ala maso leni uma esa dalek leu. Boe ma, Ndia ana mana tungga nala latanen nakandandaak ndia sosoan.

¹⁸ Yesus nataa nae, “Ei taa bubuluk boe do? Ndia maksud leoiak: hata fo hataholi na'an, na ndia malole. Tehuu mana kaluak ndia, taa malole.

¹⁹ Hata fo ita ta'an, fo masok neni ita tein dalek neu, basa na kalua seluk bali. (Lamatuak Yesus maksud nae, hataholi bole na'a su'di hata. Taa nana kena-ka'ik.)

²⁰ Hata fo ana kalua neme hataholi dalen dale mai, na, ndia dei fo neni manggalauk, losa Manetualain nunuten, ma taa nau nakabubua non. ²¹ Huu dede'a manggalauk no'u kala kalua leme hataholi dalen dale mai!

Sama leo: dudu'a manggalauk, tao eok no hataholi, fo ndia taa sao inan do sao toun, namana'o, nakanisa hataholi, ²² balena'o, hohongge, tatao manggalauk, pepekok, tungga aombaa kasuun, dale hedi, kokolak tao natuda hataholi, koaok, taa kalela ha'dak, ma langga batuk.

* **7:16** Susula dede'a Yunani isi-isik ma laak nalan seli, taa sulak lalane kasanahulu neen ia.

²³ Basa dede'a manggalauk leo sila kala, kalua leme hataholi dalen dale mai. Ndia ndia tao nakalulutu ndia. De Manetualain boe oo, nunuten.”

Lamatuak Yesus tulu-fali inak esa taa hataholi Yahudi
(*Mateos 15:21-28*)

²⁴ Basa boe ma, Yesus asa la'o ela mamananak ndia, de leni kota esa leu, nade Tirus. Losa ndia boe ma ala leni uma esa dalek leu, huu Yesus Ana taa nau hataholi bubuluk Ndia nai mamananak ndia. Tehuu Ana taa bisa kekek.

²⁵⁻²⁶ Nai ndia boe oo, hambu inak esa taa hataholi Yahudi. Ala bonggin neme nggolok Fenisia nai nusa Siria ele. Namanene Yesus mai, boe ma neu noke Yesus, fo, husi heni nitu manggalauk neme ana inanan dalek mai.

²⁷ Tehuu Yesus nggali kokolak nae, “Kakana-kala musi la'a lakahuluk bei fo nana'a elak nggali feen neu busa la.” (No maksud nafufunik nae, Yesus tulu-fali nakahuluk ndia hataholi Yahudi nala dei, bei fo bisa tulu-fali hataholi fe'e kala).

²⁸ Tehuu inak ndia bala nae, “Tetebes, Ama! Tehuu busa ndia, nai mei sosolon. De ndia boe oo, na'a nana'ak fo mana tuda neme kakanak ndia pinggan dale mai.” (No maksud, nae, ledoeik fo kakana kala la'a, na, busa boe oo, hambu na'a. Leomae Yesus tulu-fali Ndia hataholi nala, tehuu Ana musi mbali hataholi fe'ek boe).

²⁹ Namanene leo ndia, boe ma Yesus nafada, nae, “Awii! Ina kokolan ndaan nalan seli so! De ina fali muu nggo leo, huu nitu ndia kalua neme ina anan ndia dalek mai so.”

³⁰ Boe ma, inak ndia fali. Ana losa uman naa te, anan sunggu namanee. Memak nitu ndia kalua so.

Lamatuak Yesus tao nahai hataholi hala taak ma mbakek esa

³¹ Basa ndia boe ma, Yesus asa la'o ela kota Tirus, de ala la'ok tungga tasibifi, de lesik kota Sidon. Neme ndia mai, ala la'ok lakandoo losa dano Galelea. Basa boe ma ala la'o leni nusak esa, ma kota sanahulu fo lateme loke lae 'Dekapolis' leu. ³² Nai ndia hambu hataholi hala taak ma mbake esa. Ndia nonoo nala loon leni Yesus neu. Ala loke fo Yesus lalaa liman neu langgan lain fo tao nahain. ³³ Boe ma Yesus la'o ela hataholi makadoto kala sila, de mesa kana neu no hataholi ndia. Yesus tao lima ku'un neni hataholi ndia ndi'idoon ddua sala dalek neu. Basa de, Ana tao ambe neu lima ku'un, de nafaloe hataholi ndia maan. ³⁴ Boe ma Yesus nasale lalai neu, de Ana hela naluk ani hahaen, boe ma Ana palenda nae, "*Efata.*" (Sosoan nae, "Hu'ak leo!")

³⁵ Ana nafada kada leondiak, tutik, hataholi ndia namanene leo. Hataholi ndia maa makam-biin, ana bangga'u tutik, losa ana mulai kokolak no malole.

³⁶ Basa boe ma, dua sala fali leni hataholi nou kala leu. Yesus ka'i sala nae, "Mamanene baa! Ei boso mafada hataholi mae, Au tao ahai hataholi ia so." Leomae Yesus ka'i sala tehoo ala tui no'u lai basa mamanak lala'en. ³⁷ Hataholi fo mana lamanene ndia, ala heran lalan seli. Boe ma ala lakokola lae, "Ana seli nalan seli maa! Hataholi ia tao basa hata dadik malole. Hataholi mbakek bisa namanene. Hataholi hala taak bisa nakokola."

8

Lamatuak Yesus fee hataholi lifun haa la'a (Mateos 15:32-39)

¹⁻³ La'i esa, boe ma hambu hataholi no'u kala mai lakabubua fo lamanene Yesus. Ala tungga Ndia faik telu ia so, de basa nana'a-nininu nala so. Boe ma Yesus noke nala ana mana tungga nala, de nafada sala nae, “Au ameda kasian neu hataholi no'u kala ia. Hambu nggelok leme dook mai so, de lakabubua faik telu ia so, de losak nana'a nala taa so. Malolenak boso ala fali lo tei loon dei. Fo boso losak ala bengge lai dala laladak.”

⁴ Yesus ana mana tungga nala lataa, lae, “Ama aa! Mamanak ia dook no nggolok. De ita taa bisa fee hataholi no'u kala ia la'a-linu!”

⁵ Tehuu Yesus natane sala nae, “Ei loti mala hida?”

Ala lataa lae, “Ama aa! Ai loti nala kada hituk.”

⁶ Basa boe ma Yesus nadenu sala langgatuuk leu dae. Boe ma Ana ha'i nala loti kahitu kala sila, de noke makasi neu Manetualain. Basa boe ma Ana bibi'i loti la sila nenik Ndia liman, de, Ana fee sala leu ana mana tungga nala. Boe ma leu baba'e fee basa hataholi la sila. ⁷ Ala hambu i'ak hida boe. Boe ma Yesus noke makasi seluk neu Manetualain neu i'a kala sila. Basa de Ana fee ana mana tungga nala leu baba'e fee hataholi la sila. ⁸⁻⁹ Sila basa sala fama hataholi lifun haa. Ala la'a losa lakabete. La'a basa boe ma ana mana tungga nala leu huhulu lakabubua nana'a ela kala sila, henu lembeneu inahuuk hitu. Basa ndia, boe ma Yesus nadenu basa sala fali. ¹⁰ Ledoeik ala fali, boe ma Yesus no Ndia ana

mana tungga nala sa'e leni ofak esa dale leu, de, ala leni mamanak esa leu, nade Dalmanuta.

Hataholi Farisi la sangga tao latuda Lamatuak Yesus

(Mateos 16:1-4)

¹¹ Ledoeik Yesus asa losa Dalmanuta, boe ma hataholi hida leme partei Farisi, mai fo latonggo lo Ndia. Ala latane-lataak lo Ndia, fo sangga te'ek Ndia. Ala loke Ndia, lae, “Ama aa! Matudu tanda heran esa, fo, dadik neu bukti nae, memak O hambu koasa neme Manetualain mai.”✠

¹² Yesus hela naluk ani hahaen, boe ma nae, “Mete ma Au amanene ei kokolan leondiak, na Au fale Au daleng! Huu hatina de ei moke tanda heran? Boso tao leondiak! Memak hambu tanda heran, tehoo Au taa tao fee ei.”✠

¹³ Basa boe ma Yesus la'o ela sala de neu sa'e fali seluk neni ofak dale neu, no Ndia ana mana tungga nala. Boe ma leni dano selik leu.

Lamatuak Yesus nanoli nae, mata neuk neu hataholi Farisi la lele'a-nonolen

(Mateos 16:5-12)

¹⁴ Le'doeik Yesus asa losa nai dano lala'dan, bei fo ana mana tungga nala lasaneda, ala taa leni lepa-ngge. Ala leni ka'da loti esa.

¹⁵ Yesus namanene ala kokolak loti boe ma nae, “Ei musi masanenedak baa! Ei boso tungga Mane Herodes no hataholi Farisi la le'a-nole manggalaun. Sila le'a-nole nala sila sama leo ala seseok laluteik fo tao natafuu loti.”✠

¹⁶ Lamanene leondia, boe ma Ndia ana mana tungga nala lakandaa. Boe ma ala lakokola lae,

✠ **8:11** Mateos 12:38; Lukas 11:16 ✠ **8:12** Mateos 12:39; Lukas 11:29 ✠ **8:15** Lukas 12:1

“Toulasik kokolak hata ndia? Fama Ana kokolak nae leondia, na huu ita taa teni loti.”

¹⁷ Tehuu Yesus bubuluk sila dudu'a nala. De, Ana kokolak nae, “Hatina de ei kokolak kada loti! Ei taa malelak Au maksud do? Memak ei langga-uten mba'an seli! ¹⁸ Ei mita mia ei mata heheli mala so, tehuu ei taa bubuluk ndia ndandaan! Sama leo ei bei taa mita. Ei mamanene mia ei ndi'idoo heheli mala so, tehuu ei taa bubuluk hata-hata. Sama leo ei bei taa mamanene! Ei mafalende henin so, ¹⁹ loti kalima kala sila fo Au bibi'i sala, de feen neu hataholi lifun kalima kala sila hetu do? Fain ei makabubua mala loti nana na'a ela kala lembeneu hida?”

Lataa lae, “Lembeneu sanahulu dua, Ama.”

²⁰ Yesus natane sala bali nae, “Ei bei masanene'da fain Au bibi'i loti kahitu kala, de fee hataholi lifun kahaa kala sila la'a hetu? Ei makabubua mala nana'a ela kala lembeneu hida?”

Lataa lae, “Hitu, Ama!”

²¹ Boe ma Yesus nae, “Memak tetebes! Ei mita mata nggei so, tehuu hatina de, ei bei taa bubuluk Au koasang neme bee mail?”

Lamatuak Yesus tao nahai hataholi mbokek esa neme Betsaida

²² Basa ndia, boe ma Yesus asa losa nai nggolo Betsaida. Nai ndia, hataholi la loo hataholi mbokek esa, neni Yesus neu. Ala loke Yesus nafaloen, fo tao nahai hataholi mbokek ndia. ²³ Basa boe ma Yesus to'u nala hataholi ndia liman, de dua-sala kalua leni nggolok deak leu. Boe ma Ana mbula amben neu hataholi ndia

☆ **8:18** Yermia 5:21; Yeskial 12:2; Markus 4:12

matan, de nafaloe hataholi ndia matan. Natane, nae, “Leo bee? O bisa mita so do?”

²⁴ Hataholi ndia botik langgan, de ana suli kii-konak, boe ma nataa nae, “Hei! Au ita hataholi la bela'o, tehoo leo bali au ita ai-la bela'o!”

²⁵ Basa boe ma Yesus tao seluk liman neu hataholi ndia matan. Boe ma hataholi ndia suli soba seluk, naa te matan neulau ndoos so. Hatematak ia, ndia nita no manggaledok so.

²⁶ Boe ma Yesus nadenu hataholi ndia fali, boe ma Ana fee nasanenedak neun nae, “O fali leo, tehoo tungga dala fe'ek! Boso fali muni Betsaida muu bali.”

Petrus nae, Yesus ndia Karistus, hataholi fo Manetualain tudu memak neme makahulun mai so

(Mateos 16:13-20; Lukas 9:18-21)

²⁷ Basa, boe ma Yesus asa la'ok ndule nggolok-nggolok malai Kaisaria Filipi. Nai dala laladak, Yesus natane sala nae, “Metete ma tungga hataholi la tutuin na, lae Au ia see?”

²⁸ Lataa lae, “Nggelok lae ‘Yohanis Mana Salanik’. Hambu nggelok lae ‘Ba'i Elia’, fo Manetualain hataholi mana kokolan nai makahulun. Nggelok bali, na, lae, Ama ia esa neme Manetualain hataholi mana mana kokola lele ulun, fe'ek esa bali.”✧

²⁹ Boe ma Yesus natane selu kasa nae, “Tehoo tungga ei na, Au ia see?”

Petrus nataa nae, “Ama ia Karistus! Fo Manetualain tudu mema kana neme makahulun ele mai so.”✧

³⁰ Boe ma Yesus ka'i sala nae, “Ei boso mafada esa boe baa!”

Lamatuak Yesus nafada memak Ndia doidoson ma Ndia mamaten

(Mateos 16:21-28; Lukas 9:22-27)

³¹ Basa boe ma Yesus mulai nafada ana mana tungga nala nae, “Au ia Hataholi Isi-isik. Neu ko Au hambu doidosok no'uk, huu lasi ha'da kala, malangga anggama Yahudi la malangga nala, ma mese anggama la, basa sala timba heni Au. Neu ko ala tao lisa Au, tehuu nandaa no binesan,* na Au asoda fali.” ³² Yesus nafada manggaledok leondiak, boe ma Petrus hela nalan neu dalak bifin de ana ka'in nae, “Ama boso mae leondia! Au taa nau sila lima nala la'e Ama.”

³³ Petrus nae leondia, na, taa tungga Lamatuak hihiiin. Boe ma Yesus nasale de suli Ndia ana mana tungga fe'e nala. Boe ma Ana mboka Petrus nae, “Wei! Ndia nitu la malanggan kokolan ndia. Boke malai heok ia! O dudu'a tungga kada hataholi hihiiin, tehuu taa Manetu-alain hihii-nanaun!”

³⁴ Boe ma Yesus nanggou nala hataholi fe'e kala fo ala mai lakabubua lo Ndia ana mana tungga nala. Boe ma Ana nanoli sala nae, “See

* **8:31** Nai dede'a Yunani, ala mulai hinggan neme: leledon ia (= esa), fo'a (= dua), binesak (= telu), balidemak (= haa). De, nai dede'a Yunani, (tei tritei heimera) “nai fai katelun” maksud nai dede'a Malai Kotak, na ndia “binesan”. Masaneda huu, Lamatuak Yesus maten neu fai lima (hinggan esa). Neu fo'a main, na ndia fai nee (hinggan dua), Lamatuak nai lates dale. Neu binesan, na ndia sosoda'ina (hingga telu), Lamatuak Yesus nasoda fali. De, tungga ita hihingga fain, na, Ana mate le'odaek dua, boe ma Ana nasoda fali.

nau tungga Au, na, ana musu nakatataka tungga-tungga faik nakandoo! Ana musu nafalende heni ndia hihii, fo tungga kada Manetualain hihii-nanaun. Mae hataholi sangga tao lisan boe oo, ana musu kada tungga nakandoo, sama leo hataholi lemba ndia ai ngganggan, fo, neu mate. ✧ ³⁵ Huu hataholi fo kada ana nau nasoda soaneu ndia aoina hehelin, na, dei fo ndia sodan ndia, mopon leondiak leo! Tehuu hataholi fo sadia mate, huu ana tungga Au, ma, tui-bengga Lamatuak dala sodan, neu ko ana hambu nasoda nakandoo no Manetualain. ✧ ³⁶ Mamanene, baa! Mete ma o hambu basa dae-bafok isi nala, tehuu Manetualain timba heni o, na o hambu hata? ³⁷ Leomae o lemba muni basa daebafok isi nala boe oo, o taa bisa seluk neu o samanem.

³⁸ Masanenedak baa! Hataholi malai daebafok hatematak ia, manggalau nala mata-mata kala. Tala nau tungga Manetualain. De, see ana mae tungga Au, do ana mae to'u Au nanoli-nafadang, na, Au boe oo mae manakun nai Manetualain matan. Huu Au Hataholi Isi-isik ia, neu ko Au fali maing uma nusa-sodak mai. Ma Manetualain ata nusa-soda nala boe oo, ala tungga no'u lo Au. Ai konda mima nusa-sodak mai, mia Amak koasa ana seli, bei fo hataholi la bubuluk Au ia see.

9

¹ Ei boso mafalende heni Au kokolang ia. Hambu neme ei basa nggei ia mai, bei taa mate, tehuu neu ko nita Manetualain palendan, ma koasa inahuun.”

✧ **8:34** Mateos 10:38; Lukas 9:23; 14:27 ✧ **8:35** Mateos 10:39; Lukas 17:33; Yohanis 12:25

*Lamatuak Yesus namata-ao fe'e, ma balo'a-papaken manggahadok nai letek lain
(Mateos 17:1-13; Lukas 9:28-36)*

² Basa faik nee dalen, boe ma Yesus noke Petrus, Yakobis, ma Yohanis fo basa sala nda'e leni lete madema nes esa lain leu. Ledoeik ala losa lain, ala lita Yesus namata-ao fe'e. ³ Ma Ndia balo'a-papaken boe oo, ana da'di fula manggahadok. Nai dae-bafok ia, taa hambu buas esa boe fo fulan lena heni Ndia balo'a-papaken ndia. ⁴ Kada nggengge neuk boe ma ala lita Yesus nakokola no ba'i Elia ma Ba'i Musa.

⁵⁻⁶ Petrus asa bii lalan seli. Boe ma Petrus nakandaa losa kokolak nadabak leondiak so. Basa de nafada Yesus nae, “Ama aa! Ita neulau hiak nai ia, maa! De malolenak ai tao mala lalaa anak telu. Esa soeneu Ama, esa feen neu Ba'i Musa, ma esa bali feen neu Ba'i Elia.”

⁷ Basa ndia, boe ma ko'as konda mai, de mboti nala sala. Boe ma lamanene halak kalua neme ko'as ndia dalek mai, nae, “Mamanene baa! Yesus ia, na, Au Ana susueng! Ei basa nggei mamanene matalolole neun baa!”[☆]

⁸ Ledoeik Petrus asa lamanene halak ndia, boe ma ala suli lafeok, tehoo nggengge neuk ala taa bisa lita hataholi fe'ek so. Kada Yesus mesa kana.

⁹ Basa ndia, boe ma Yesus no ana mana tungga nala loe fali leme letek mai. Boe ma Yesus ka'i sala nae, “Hata fo isinaak bei fo ei mitan ndia, ei boso mafa'da sudi see. Au ia Hataholi Isi-isik. Au musi mate dei. Boe ma, neu ko mete ma Au asoda fali so, na, bei fo ei bole mafada hataholi la.”

[☆] **9:7** 2 Petrus 1:17-18; Mateos 3:17; Markus 1:11; Lukas 3:22

10 Ala to'u lahele Yesus hala hehelun ndia, de taa lafada hataholi la. Tehuu telu sala latatane aok lae, “Ndia maksud hata, de nae Ana nau ‘nasoda fali neme Ndia mamaten mai’ ndia? Sosoan nae leobee ndia? Talobee ia bae?”

11 Boe ma latanen lae, “Mese anggama la lae, ‘Ba'i Elia musi mai nahahuluk, bei fo Karistus mai.’ Tehuu tungga Ama, na leobee?”[☆]

12 Yesus nataa nae, “Memak tetebes, Ba'i Elia mai nakahuluk fo sadia dalak fee Karistus, huu Hataholi ndia fo Manetualain tudu mema kana so neme makahulun mai. Tehuu talobee? Ei bei taa bubuluk hata fo ala sula kana nai Manetualain Susula Malalaon, la'eneu Hataholi Isi-iisik ndia, hetu? Huu ala sulak memak, lae, dei fo mete ma Ana mai so, na, hataholi la tao lakatoto'a kana, losa ala tao lisa Ndia. 13 Tehuu ei musi pasak neulalau ndi'idook baa! Ba'i Elia ndia memak ana mai so. Tehuu hataholi la tao lakatoto'a kana, tungga sila hihiin. Ndia boe nandaa no hata fo ba'i-ba'i la sulak mema kana so neme makahulun mai.”

Lamatuak Yesus tao nahai kakanak fo nitu manggalauk nalan

(Mateos 17:14-21; Lukas 9:37-43)

14 Le'doeik Yesus no ana mana tungga katelu nala sila latonggo falik lo ana mana tungga fe'e nala, boe ma ala lita hataholi no'u kala lakabubua. Hataholi la sila ala mai lita Yesus ana mana tungga fe'e nala lasisimbo bafak lo mese anggama la. 15 Ledoeik hataholi no'u kala sila lita Yesus, de, ala nggengge, huu lae hetuk Yesus bei nai letek lain. Boe ma lalai leu latonggo lon.

[☆] 9:11 Maleaki 4:5; Mateos 11:14

¹⁶ Boe ma Yesus natane sala nae, “Ei masisimbo bafak hata nai ia?”

¹⁷ Boe ma hataholi esa ana mai de, nae, “Ama, mamananene dei! Au ua au ana touanang mai, fo Ama tao mahai ndia dei. Ana taa bisa kokolak, huu nitu manggalauk nalan. ¹⁸ Mete ma nitu ndia nala kakanak ndia dalek, na ana babala kakanak ia neu dae. Basa ndia, na, kakanak bafan nafufude, ma ana henggu nisin. Boe ma aon nakambii sama leo ai. Au oke Ama ana mana tungga nala fo ala husi heni nitu ndia. Tehuu ala taa bisa hata esa boe.”

¹⁹ Namanene leondia boe ma Yesus mboka sala nae, “Wei! Ei ia ana seli maa! Au anoli ei taa-taa so, tehuu ei taa bubuluk neulalau. Ma ei taa mamahale tebe-tebe neu Au! De Au musi nggaleloak neu ei losa fai hida? Mia kakanak ndia neni ia mai!” ²⁰ Boe ma ala ko'o loo kakanak ndia neni Yesus neu. Tehuu ledoeik nitu nita Yesus, boe ma ana bala nabuu kakanak ndia lololi neu dae, losa bafan fufude kala.

²¹ Basa boe ma Yesus natane kakanak aman nae, “O anam dadi tao leoiak ia, neme fai hidak mai?”

Boe ma aman nataa nae, “Neme kadi'i anan mai so. ²² Nituh ndia sangga nae tao nisa kakanak ia dook ia so. Ana tao natuda taa-taa au anang neni ha'i dale neu, ma nabolon neni oe dale neu. De Ama fali malan dei! Mete ma bisa, na, kasian ai, fo mahai kakanak ia dei.”

²³ Yesus nataa nae, “Tehuu hatina de o mae, ‘mete ma bisa?’ Memak Au bisa tao ala basabasan, tehuu sadi hataholi namahale dei!”

²⁴ Basa ndia, boe ma toulasik ndia nataa ma hihii namatani nae, “Ama! Memak au amahale

so. De fali mala au, fo au namaheheleng boe natea bali!”

²⁵ Ledoeik ndia, Yesus nita hataholi no'uk mai lakaseseti lai ndia. Basa boe ma Ana palenda nitu ndia nae, “Heeh! Nituh manggalauk! O kalua muma kakanak ndia mai, fo ela namanene ma ana bisa kokolak. O boso maso seluk muni kakanak ia dalek mu bali.”

²⁶ Namanene Yesus kokolak nae leondia, boe ma nitu ndia nakau natingga nalan seli. Ana bala nabuu kakanak ndia losa ana le'a, bei fo nitu ndia kalua la'o elan. Boe ma kakanak ndia ana male leobali sangga maten. Losa hataholi la sila kokolak lae, “Naa! Ana mate so!”

²⁷ Tehuu Yesus to'u nala kakanak ndia liman, de nafofo'an. Boe ma ana fo'a tutik leo.

²⁸ Basa boe ma Yesus no ana mana tungga nala la'o ela mamananak ndia de ala leni uma esa dalek leu. Latane Yesus nai ndia lae, “Ama! Huu hata de isinaak, ai taa bisa husi mala nitu ndia?”

²⁹ Boe ma Yesus nafada nae, “Mamanene neulalaun! Nituh la memak manggalauk. De metema ei taa hule-haladoi moke tulu-falik neme Manetualain mai, na, ei ta mabe'i husi nitu mata leondiak.”

Lamatuak Yesus nafada seluk bali Ndia mamen

(Mateos 17:22-23; Lukas 9:43-45)

³⁰ Basa ndia, boe ma Yesus no ana mana tungga nala la'o ela mamananak ndia, de ala leni nusa Galilea leu. Faik ndia, Yesus taa nau hataholi la bubuluk lae Ndia nai ndia so, ³¹ huu kada Ana sangga nanoli Ndia ana mana tungga nala. Ana nafada sala, nae, “Taa dook so bali, tehuu ala sangga se'o heni Au uu hataholi fe'ek kala. Basa

na, ala tao lisa Au, fo Hataholi Isi-isik ia. Memak Au mate, tehoo neu binesan, na, Au asoda fali.”*

³² Yesus nafada leondiak, tehoo ana mana tungga nala lakandaan. Ala taa lambalani latane seluk Yesus maksud ndia hata.

Lamatuak Yesus ana mana tungga nala lasisimbo bafak lae, see ndia inahuuk nalan seli (Mateos 18:1-5; Lukas 9:46-48)

³³ Basa ndia, boe ma Yesus asa la'o losa Kapernaum. Ledoeik ala maso leni uma dale leu, boe ma Yesus natane ana mana tungga nala nae, “Isinaak ei masisimbo bafak hata ndia neme dala laladak?”

³⁴ Tehoo taa hambu esa nambalani nataa boe, huu lasisimbo bafak leme dala laladak lae, see neme sila basa sala mai, inahuun nai lain seli, neme sila basa sala mai.✧

³⁵ Basa boe ma Yesus nanggatuuk, de nanoli sala nae, “See nau dadik hataholi inahuuk, na, musi sodan dadi tebe-tebe leo hataholi kadi'ianak fo ono-lau fee basa hataholi la.”✧

³⁶ Boe ma Yesus ko'o nala kakanak kadi'ik esa nai ndia, de Ana fali neni basa sala laladan neu. Boe ma Ana kokolak, nae, ³⁷ “See nau tungga Au

* **9:31** Nai dede'a Yunani, ala mulai hingga neme: leledon ia (= esa), fo'a (= dua), binesak (= telu), balidemak (= haa). De, nai dede'a Yunani, (tei tritei heimera) “nai fai katelun” maksud nai dede'a Malai Kotak, na, ndia “neu binesan”. Masaneda huu, Lamatuak Yesus maten neu fai lima (hingga esa). Neu fo'a main, na, ndia fai nee (hingga dua), Lamatuak Yesus nai lates dale. Neu binesan, na, ndia sosoda'ina (fai katelun), Lamatuak Yesus nasaoda fali. De, tungga ita hihingga fain, na, Ana mate le'odaek dua, boe ma Ana nasoda fali. ✧ **9:34** Lukas 22:24 ✧ **9:35** Mateos 20:26-27; 23:11; Markus 10:43-44; Lukas 22:26

fo ono-lau hataholi anak sama leo kakanak ia, na, ndia sosoan nae, hataholi ndia boe oo, ono-lau Au. Ma ndia boe oo ono-lau Au Amang fo mana madenu Au, uni daebafok ia mai.”✧

*See dadik neu ita hataholin
(Lukas 9:49-50)*

³⁸ Basa ndia, boe ma Yesus ana mana tunggan Yohanis, kalaak nae, “Ama aa! La'i esa, ai mita hataholi esa husi nitu pake Ama naden. De ai ka'in, huu ita hataholin taa ndia.”

³⁹ Boe ma Yesus nataa nae, “Heeh! Ei boso ka'i hataholi ndia. Huu see pake Au nadeng, fo ana tao tanda heran, na, ana taa kokolak naboo Au nadeng ndia. ⁴⁰ Mete ma ana taa laban ita, na, sosoan nae ita hataholi ndia boe.✧

⁴¹ Masaneneda neulalau baa! Mete ma hambu hataholi bubuluk ei tungga Karistus, boe ma ana tulu-fali ei, na, neu ko Manetualain taa nafalende heni ndia sosotan. Leomae ana fee ei minu ka'da oe hiak nggalaas esa boe, tehoo Manetualain taa nafalende heni ndia.”✧

*Boso makamiminak mia salak
(Mateos 18:6-9; Lukas 17:1-2)*

⁴² Boe ma Yesus nafada selu kasa bali, nae, “Mete ma hambu hataholi tao nasala kakana anak esa, losak taa namahele Au so bali, na, mata neuk leo baa! Malolenak mba'a batu inahuuk esa† neu hataholi ndia lesuhain, fo mabolo henin neni tasi laladan neu.

✧ **9:37** Mateos 10:40; Lukas 10:16; Yohanis 13:20 ✧ **9:40**
Mateos 12:30; Lukas 11:23 ✧ **9:41** Mateos 10:42 † **9:42** Susula dede'a Yunani nae, 'batu mol' fo ala pake mol neu hade gandum.

⁴³ Mete ma o tao salak munik o limam, na tete heni limak ndia leo! Huu malolenak o maso muni nusa-sodak dalek muu, muni kada o limam seli, lena heni o muni o liman dua sala, tehoo ala mbia heni o muni ha'i naraka dalek muu.✧

⁴⁴ [Naraka ndia, memak mamana doidosok. Ndia ha'in taa hambu maten. Ma ulek malai sila kala taa hahae e'edok tao kaboo mbuluk].‡

⁴⁵ Mete ma o tao salak munik o eim, na, tete heni eik ndia leo. Huu malolenak o maso muni nusa-sodak dalek muu, mua kada o eim seli, lena heni o muni o eim dua sala, tehoo ala mbia heni o muni ha'i naraka dalek muu, mua o eim dua sala.

⁴⁶ [Naraka ndia memak mamana doidosok. Ndia ha'in taa hambu maten. Ma ulek malai sila kala taa hahae e'edok tao kaboo mbuluk.]§

⁴⁷ Mete ma o tao salak munik o matam, na edo henin. Huu malolenak o maso muni nusa-sodak dalek muu, mua kada o matam seli, lena heni o muni o matam dua sala, tehoo ala nggali heni o muni ha'i naraka muu mua o matam dua sala.✧

⁴⁸ 'Naraka ndia, memak mamana doidosok.

Ndia ha'in taa maten.

Ma ulek malai sila kala taa hahae e'edok tao kaboo mbuluk.'✧

⁴⁹ Au nanonoling ia, memak belan seli. De see nau tungga Au, na, ana musi nakatataka tungga nakandoo. Sama leo mbaa fo ala mamasin ma ala se'in lenik ha'i, suek mbaa ndia nala dook.

⁵⁰ Masik ndia, malole. Ita paken fo tao nalada nana'ak. Tehoo mete ma masik ndia mamin so,

✧ **9:43** Mateos 5:30 ‡ **9:44** Susula dede'a Yunani isi-isik fo laak nalan seli, taa sulak lalane kahaa hulu haan ia. § **9:46** Susula dede'a Yunani isi-isik fo laak nalan seli taa sulak lalane kahaa hulu neen ia. ✧ **9:47** Mateos 5:29 ✧ **9:48** Yesaya 66:24

na, sosoan hata? Ita nggali henin leo. Ei boe oo, musi dadik sama leo masak, fo masoda masueao mia basa hataholi la.

Ei hahae masisimbo bafak mae see ndia in-ahuuk ma see ndia kadi'ik!"[☆]

10

Hataholi Farisi la sangga dalak fo ala ika Yesus lenik dede'a sasao-namaketuk (Mateos 19:1-12; Lukas 16:18)

¹ Basa boe ma, Yesus asa leni propinsi Yudea leu, ma nggolo-nggolo fe'ek kala malai lee Yarden selik dulu leu. Nai sudi bee hataholi no'u kala mai lakahohombu lala Ndia. Yesus nanoli sala, sama leo natetemen.

² Hambu hataholi Farisi mana maik hida, fo ala sangga tao latuda Ndia. Ala latane lae, “Tungga ita anggaman heti-heun nae, mete ma touk esa kasaok so, na bole namaketu no saon, do taa?”

³ Yesus nataa nae, “Masanenedak dei! Heti-heuk la'eneu sasaok fo Ba'i Musa fee ita, nae, leo bee?”

⁴ Ala lataa lae, “Ba'i Musa heti-heun nae, hataholi bole lamaketu, sadi fee susula namaketuk neu sao inan dei.”[☆]

⁵ Yesus bala nae, “Heeh! Mamanene, baa! Huu kada ei langga batun, de Ba'i Musa sulak leondiak. ⁶ Ei boso mafalende heni tutui sososak fo faik Manetualain nakadadadik lalai ma daebafok! Hambu nana sulak nae, ‘Manetualain nakadada'dik hataholi, touk no inak.”[☆]

[☆] **9:50** Mateos 5:13; Lukas 14:34-35 [☆] **10:4** Tui Seluk la'eneu Dala Sodak 24:1-4; Mateos 5:31 [☆] **10:6** Tutuik la'eneu Sososan 1:27; 5:2

⁷ Huu ndia de, touk musi la'o ela ina-man,
fo neu nasoda dalek esa no saon,

⁸ huu sila dua sala dadik leu esa so.✠

⁹ Mete ma Manetualain tao dua sala dadik leu esa so, na, hataholi boso fee sala lamaketu bali!”

¹⁰ Basa ndia, boe ma, Yesus no ana mana tungga nala mesa kasa maso leni uma esa dalek leu. Leu ndia boe ma latane Yesus nanonolin isinaak ndia.

¹¹ Yesus nataa nae, “See ana ela heni sao inan, fo ana sao seluk, na, hohonggek ndia so. ¹² Inak boe oo leo ndiak! Mete ma ana ela heni sao toun fo ana sao seluk, na hohonggek ndia boe!”✠

Lamatuak Yesus fee baba'e-babatik neu kakana kala

(Mateos 19:13-15; Lukas 18:15-17)

¹³ Faik esa, boe ma hambu hataholi la loo ana nala leni Yesus leu, fo loke Ana tao liman neu sala, fo fee sala baba'e-babatik. Tehuu Yesus ana mana tungga nala ka'i hataholi la sila.

¹⁴ Yesus nita leondia, boe ma Ana manggalau ana mana tungga nala, nae, “Mbo'i kakana kala sila leni Au mai. Boso ka'i sala, huu hataholi fo sama leo sila ia, na, Manetualain hataholi nala sila. ¹⁵ Ei masanedak neulalau! See fo nau neni Manetualain matan mai, na, ana musi dokodoe Manetualain, sama leo kakana kala dokodoe inan no aman. Mete ma taa leondiak, na sila taa landaa dadik leu Manetualain hataholi nala.”✠

¹⁶ Basa ndia, boe ma Yesus holu nala kakana kala sila, de Ana tao liman neu esa-esako langgan lain, de Ana fee sala baba'e-babatik.

✠ **10:8** Tutuik la'eneu Sososan 2:24 ✠ **10:12** Mateos 5:32; 1 Korintus 7:10-11 ✠ **10:15** Mateos 18:3

Hataholi kamasu'ik sangga dalak fo nasoda nakandoo no Manetualain (Mateos 19:16-30; Lukas 18:18-30)

¹⁷ Yesus no Ana mana tungga nala sangga la'o, boe ma hataholi kamasu'ik esa nalai-nalai mesan mai, fo sangga natonggo no Ndia. Ana nakatele neu Yesus matan, boe ma natane, nae, “Ama Mesen fo nana hadak nalan seli! Au sangga atane fa. Leoiak, Ama. Au musi tao leobee, fo suek au bubuluk tebe-tebe, au bisa maso nusa-sodak, fo au asoda sama-sama ua Manetualain?”

¹⁸ Yesus nataa nae, “Hatina, de o mae Au ia nana ‘ha'dak nala seli’? Taa hambu hataholi esa nana hadak nalan seli, tehoo kada Manetualain mesa kana. ¹⁹ O bubuluk so, basa Manetualain hoholo-lalanen neme makahulun ele mai nae,

‘Boso makanisa;

Boso hohongge;

Boso mamana'o;

Boso dadi sakasii pepekok;

Boso pepeko mala hataholi buan;

ma fee hadak holomata neu o amam ma inam.’”[☆]

²⁰ Boe ma hataholi ndia nataa, nae, “Tetebes, Ama Mesen! Au tungga basa hoholo-lalane kala sila so neme au bei ta'e'anang mai.”

²¹ Yesus kasian neu hataholi ndia. Boe ma Ana nafada nae, “Tetebes! Tehoo bei ela dede'ak esa bali. Hatematak ia, o fali leo, fo se'o heni basa o hata mala. Doi nala muu baba'e sala leu hataholi mana to'a-taa kala. Basa ndia, na, o mai fo tungga Au leo. Dei fo Manetualain bala fee o hata fe'ek, nai nusa-sodak.”

[☆] **10:19** Kalua neme Masir mai 20:12-16; Tui Seluk la'eneu Dala Sodak 5:16-20

²² Hataholi ndia namanene nala Yesus kokolan ndia, boe ma dalen nakalalutuk. Basa de, ana fali no dalen hedis nalan seli, huu kamasu'i ndoos.

²³ Boe ma Yesus suli neu-mai, de nakokola no ana mana tungga nala nae, “Mamanene baa! Hataholi kamasu'ik memak sosotak maso nusa-sodak!”

²⁴ Lamanene Yesus kokolan leondia, boe ma ana mana tungga nala lasapangga. Tehuu Yesus kokolak nakadaik bali, nae, “Mamanene neulalau! Nau dadik Manetualain hataholin, na, toto'an ana seli! Boso mae dede'ak ndia mudah. ²⁵ Huu hataholi kamasu'ik maso neni nusa so'dak fo ana dadik Manetualain hataholin, na toto'an sama leo banda onta inahuuk esa, maso neni lalaen dale neu, nesik ndandau bolo.”

²⁶ Yesus kokolan ndia, tao nala basa sala boe lasapangga bali. Boe ma latatane aok, lae, “Metete ma tetebebe leo ndiak, na, see bisa hambu sodak, bae?”

²⁷ Yesus suli sala esa-esa, boe ma Ana nafada nae, “Soaneu hataholi, na, taa bisa. Tehuu boso mafalende henin: soaneu Manetualain, na, basan mana dadik!”

²⁸ Basa boe ma, Petrus kokolak nae, “Ama aa! Ai lao ela basa ai hata nala, de ai tungga Ama. Tehuu ai hambu hata?”

²⁹⁻³⁰ Yesus nae, “Au sangga afada ei leoiak: hataholi fo mana tungga Au, ma ana la'o ela ndia inama nala, ka'afadi nala, ma, ana nala, osilutun, ue-ledin, ma basa ndia uma isi nala, fo neu tui-bengga Manetualain Hala Malolen, na, neu ko ana hambu nggati falik losa la'i natun. Basa hata fo ana la'o ela kala sila, neu ko ana simbo falik lena heni ndia. Ma ndia boe oo, neu

ko nasoda nakandoo no Manetualain. Babalan ndindia! ³¹ Masanenedak baa! Hataholi fo mana tao inahuhuu aon, na, tungga Manetualain dudu'an na dei fo hataholi ndia kadi'i anak nalan seli. Tehuu hataholi taok aon kadi'ik, na, tungga Manetualain dudu'an, na, ndia mana dadik hataholi inahuuk.”[☆]

*Lamatuak Yesus nafada Ndia mamaten, neu kala'i telun
(Mateos 20:17-19; Lukas 18:31-34)*

³² Faik ndia, Yesus asa la'ok leni Yerusalem leu. Yesus la'ok nakahuluk. Boe ma ana mana tungga nala ma hataholi fe'e kala tungga Ndia. Ala lasaneda hata fo Ndia dede'a-kokola makahulun, nae, hataholi la sangga tao lisa Ndia nai Yerusalem. Huu ndia, de ala lasapangga ma bii. Namanene leondia, boe ma Yesus noke nala kada Ndia ana mana tungga nala mesa kasa, fo nafada selu kasa hata fo hataholi sangga tao Ndia nai Yerusalem. ³³ Ana kokolak nae, “Ei mamananene baa! Hatematak ia, ita sangga teni Yerusalem teu. Au ia Hataholi Isi-isik. Tehuu ala se'o heni Au neu malangga anggama la ma mese anggama la nai ele. Basa boe ma ala huku lisa Au. Boe ma ala fee Au uu hataholi fe'ek kala fo taa mana malelak Manetualain. ³⁴ Basa boe ma ala kokolak lakamamaek Au. Ala mbula ambe neu Au. Ala filo lahina Au aong. Basa bei fo ala tao lisa Au. Memak Au mate tetebes, tehuu neu

[☆] **10:31** Mateos 20:16; Lukas 13:30

binesan, Au asoda fali.*

*Yakobis no Yohanis loke fo suek sila dadik
hataholi inahuuk
(Mateos 20:20-28)*

³⁵ Basa ndia boe ma, Yakobis no Yohanis fo Sabadius ana nala, leni Yesus leu. Ala loke Ndia lae, “Ama Mesen aa! Ai paluu fa!”

³⁶ Yesus natane nae, “Ei paluu hata?”

³⁷ Boe ma ala lataa lae, “Leoiak Ama! Mete ma Ama nanggatuuk to'u palenda so, na, ai moke Ama manggatutuu ai, esa nai Ama boboa konan, ma esa nai Ama boboa kiin, fo ai boe oo, to'u palenda.”

³⁸ Yesus nataa nae, “Ei dua-nggei taa bubuluk hata fo ei mokek ia. Neu ko Au ia hambu doidosok no'un seli. De leobee? Ei maehetuk ei bisa lemba doidosok sila sama-sama mia Au, losa mate do?”[☆]

³⁹ Ala lataa, lae, “Ai bisa Ama!”

Yesus bala nae, “Memak ei boe oo, neu ko lemba doidosok sama leo Au boe. ⁴⁰ Tehuu neu ko see ndia nanggatuuk nai Au boboa konang ma Au kiing ndia, Au taa ndia aketun. Ndia Manetualain hak nakeketun ndia. Ana naketu

* **10:34** Nai dede'a Yunani, ala mulai hinggan neme: leledon ia (= esa), fo'a (= dua), binesan (= telu), balidemak (= haa). De, nai dede'a Yunani, (tei tritei heimera) “nai fai katelun” maksud nai dede'a Malai Kotak, na, ndia “neu binesan”. Masaneda huu, Lamatuak Yesus maten neu fai lima (hingga esa) Neu fo'a main, na, ndia fai nee (hingga dua), Lamatuak Yesus nai lates dale. Neu binesan, na, ndia sosoda'ina (hingga telu), Lamatuak Yesus nasoda fali. De, tungga ita hihingga fain, na, Ana mate le'odaek dua, boe ma Ana nasoda fali. ☆ **10:38** Lukas 12:50

mema kana so, fo see ndia mana manggatuuk nai mamananak ndia.”

⁴¹ Ledoeik ana mana tungga fe'e nala lamanene Yakobis no Yohanis loke leondia, boe ma ala luli lalan seli. ⁴² Boe ma Yesus noke nala basa sala, de Ana nafada sala nae, “Leoiak! Ei bubuluk basa so, hetu? Hataholi inahuuk mana to'u palenda, lateme tuni-ndeni lauinggu nala, losa tala bisa lakababalek. Ma malangga-malangga nala leme hataholi nusak fo taa mana malelak Manetualain, ala fee palenda lala lenalenak, losa lauinggu nala taa botik lala langga nala. ⁴³ Tehuu ei boso tao leondiak! De see neme ei mai fo ana sangga nau dadik hataholi inahuuk, na, ana musi dadik sama leo mana ono-lau hataholi fe'ek.✠ ⁴⁴ Ma see nau da'di malanggan, na ana musi tao aon leo jongos.✠ ⁴⁵ Huu Au, Hataholi Isi-isik ia, taa mai fo hataholi ono-lau Au. Tehuu Au mai fo ono-lau hataholi no'uk. Au mai fee Au sodang katema tuan fo soi ala hataholi no'uk sala-singgo nala.”

Lamatuak Yesus tao nahai hataholi mbokek esa

(Mateos 20:29-34; Lukas 18:35-43)

⁴⁶ Yesus no ana mana tungga nala ma hataholi no'un seli losa kota Yeriko. Ledoeik ala sangga la'ok lakandoo, boe ma hambu hataholi mbokek esa nanggatuuk hule doik nai dalak biffin. Ndia naden Bartimeos fo Timeos anan. ⁴⁷ Ledoeik namanene lae mana nesik ndia, na Yesus neme Nasaret mai, boe ma nanggou tingga-tingga nae,

✠ **10:43** Lukas 22:25-26 ✠ **10:44** Mateos 23:11; Markus 9:35; Lukas 22:26

“Yesus! Dauk tititi-nonosin aa! Ai mahani taa-taa Ama dook ia so! Kasian neu au dei!”

⁴⁸ Lamanene ana nanggou leondia, boe ma hataholi la ka'in lae, “Wei! O nee-nee dei!”

Tehuu ana boe nanggou natingga seluk, nae, “Yesus! Dauk tititi-nonosin aa! Kasian neu au dei!”

⁴⁹ Boe ma Yesus hahae de nae, “Ei mian neni ia mai!”

Boe ma ala leu lafadan, lae, “Wei! O nee-nee leo! Ama Mesen noke o. Mai leo!”

⁵⁰ Namanene leo ndia, boe ma Bartimeos nggali heni lafan, de nambadeik lai-lai, fo neu natonggo no Yesus.

⁵¹ Yesus natanen, nae, “O hii hata?”

Hataholi mbokek ndia nataa nae, “Ama! Au oke fo au bisa ita!”

⁵² Yesus nafada seluk bali, nae, “Huu o mama-hele mae Au bisa tao ahai o, de hatematak ia o hai so! De, muu leo!”

Boe ma Bartimeos matan hai tutik. Basa ndia, boe ma ana neu tungga Yesus.

11

Lamatuak Yesus asa maso Yerusalem leu, de hataholi no'u kala koa-kion leo hataholi inahuuk (Mateos 21:1-11; Lukas 19:28-40; Yohanis 12:12-19)

¹ Ledoeik basa sala sangga deka lo kota Yerusalem, ala losa nai nggolok dua, fo Betfage ma Betania nai Lete Setun biffin.* Leu ndia, boe

* **11:1** Ala foin nade ‘Setun’, neu letek ndia, huu nai ndia hambu ai setun no'uk, fo ala ke'e lala minan neme ai ndia boan mai. Lete Setun ndia doon meda kilo esa neme Yerusalem mai.

ma Yesus asa hahae fa. Basa, boe ma Ana nadenu ana mana tunggan dua leu lakahuluk. ² Nafada sala nae, “Ei dua-nggei makahuluk mini nggolok ele miu. Mete ma ei losa ndia, na, neu ko ei mita banda keledei ana esa, nanamba'ak nai ndia. Hataholi la bei taa sa'e sudi kana. Ei miu sefi heni talin, fo, hela minin neni ia mai. ³ Tehuu mete ma hambu hataholi natane ei, nae, ‘Hatina de ei hela mini banda keledei ndia?’ Naa, ei mataa mae, ‘Ai Lamatuan sangga paken. Mete ma Ana pake nate'en, na, dei fo Ana haitua fali tuti kana.’”

⁴ Boe ma dua sala leu, de lita banda keledei ana ndia nanamba'ak nai uma esa boboan, nai dalak biffin. Boe ma ala sefi lalan, de hela lenin. ⁵ Tehuu hataholi mana mambadeik malai sila kala latane sala lae, “Wei! Hatina de ei sefi mala hataholi banda keledein ndia?”

⁶ Boe ma ala lataa, lae, “Ai Lamatuan sangga paken. Mete ma Ana pake nate'en, na, dei fo ai mini fali tuti kana.” Boe ma hataholi la sila mbo'i sala le'a leni banda keledei ndia. ⁷ Ala hela lenin neni Yesus neu. Basa de ala bela lafa nala neu banda keledei ndia sasa'en, de Yesus sa'e.

⁸ Ledoeik ala sangga maso leni kota dale, boe ma hataholi no'u kala ha'i lala lafa naluse nala, ma lafa lalaan, de ala bela sala leu dalak lain. Hambu ala tati palm doo kala, fo sama leo mbua doo lai dalak biffin ndia,† de ala nggenggela sala leu dalak laladan. Ala tao leo ndiak fo dadik neu tanda nae, ala simbok Yesus no hada holomata. Sama leo lateme ala simbok hataholi inahuu

† **11:8** Markus susula isi-isin, nae, ‘ba'e nala’. Tehuu ita bubuluk basan neme Yohanis tatada kasanahulun duan, lalane kasanahulu telun nae, palm doon.

kala. ⁹ Boe ma hambu hataholi la'ok lakahuluk lai Yesus matan, ma nggelok ala tungga Yesus dean. Ala mulai eki, lae,

“*Hosana!* Ita koa-kio Manetualain!‡

Lamatuak fee baba'e-babatik neu hataholi fo mana mai no Lamatuak na'den,

huu Manetualain nadenu hataholi ndia so![☆]

¹⁰ *Hosana!* Ita koa-kio Manetualain!

Huu Lamatuak sangga nafofo'a falik Mane Dauk palendan!

Hosana! Koa-kio Manetualain!

Huu Lamatuak nanggatuuk to'u palendan memak, losa lalai mboin ele!”

¹¹ Losa kota dale, boe ma Yesus asa leni Manetualain Uma Ina Huhule-haladoin pasan leu. Boe ma Yesus mete neulalau ndule basa mamanak ndia. Tehuu fai taa so, de ala fali seluk leni nggolo Betania leu.

Lamatuak Yesus palenda ai esa fo boso naboa bali

(Mateos 21:18-19)

¹² Neu fo'a fafain, boe ma ala kalua leme Betania mai, fo leni kota Yerusalem leu. Tehuu ala losa dala laladak, boe ma Yesus nameda ndoe so. ¹³ Ana nita ai esa nai dalak biffin ndia. Hataholi la lateme la'a ai ndia boan. § Boe ma

‡ **11:9** Ala pake dede'a Aram lae ‘*Hosana*.’ Ndia sosoan nae ‘Soda-molek’. Dede'ak ndia ala lateme paken fo ala koa Manetualain. ☆ **11:9** Sosoda Koa-kio kala 118:26 § **11:13** Susula Malalaok dede'a Indonesia nae ai ‘ara’, neme dede'a Yunani nae ai *sukei*, Tehuu Susula Malalaok natudu ai esa nai ele fo ala bisa selen, ma la'a boan. Nai Indonesia dulu hataholi la taa la'a ‘ai ara’ boan. De, ‘ai ara’ nai Susula Malalaok dalek taa sama leo ita ai aran boan nai ia.

Yesus neni ai ndia huun neu, fo Ana mete sudi kana naboia do taa. Tehuu ledoeik Ana losa ai ndia huun, tehoo taa nita boak esa boe. Huu memak fai naboian bei taa. Bei fo mulai nadoo. ¹⁴ Boe ma Yesus nafada ai ndia nae, “Huu o taa fee o boam neu Au, de neme hatematak ia mai, o taa bisa fee o boam neu hataholi fe'ek so!”

Ndia ana mana tungga nala boe oo, lamanene Ndia hala belan leondiak.

Lamatuak Yesus maso neni Uma Ina Huhule-haladoik neu. Boe ma Ana ofe heni pasak manai ndiak

(Mateos 21:12-17; Lukas 19:45-48; Yohanis 2:13-22)

¹⁵ Boe ma Yesus asa la'ok lakandoo losa Yerusalem, de Ana maso seluk neni Manetualain Uma Ina Huhule-haladoin dalek neu. Nai Uma ndia pasan, hataholi la taon dadik neu pasak, fo lase'o mbui lunda suek hataholi la paken neu tunu-hotu huhule-haladoik. Nita leondia, boe ma Yesus husi kalua heni sala. Ana bala nggali heni mei la, fo ala paken neu tuka doik, ma Ana mbesi nalengga-natono banggu la fo ala paken neu lase'o mbui kala sila. ¹⁶ Boe ma Ana ka'i basa hataholi la, fo taa bole leni balo'a nala lesik uma ndia pasan. ¹⁷ Boe ma nanoli sala nae, “Ei bubuluk memak so, hata fo Manetualaian mana kokolan sulak basan so, nae, ‘Au ambadedei Au Umang ia, fo hataholi la leme basa hataholi nusa kala mai hule-haladoi lai ia!’ Tehuu ei tao uma ia dadik neu nakodaa la mamana nakabubuan so!”[☆]

¹⁸ Ledoeik malangga anggama la malangga nala ma mese anggama la, lamanene Yesus tao

☆ **11:17** Yesaya 56:7; Yermia 7:11

leondiak, boe ma ala luli Ndia lalan seli. Boe ma ala sangga dalak, fo tao lisan. Tehuu ala bei bii, huu hataholi no'u kala lahiik Ndia nanonolin.

¹⁹ Le'doeik ledo sangga tesa, boe ma Yesus no ana mana tungga nala kalua leme kota Yerusalem mai, de ala fali leu sunggu lai nggolo Betania.

Metema ita tamahеле tebe-tebe neu Manetualain, na, neu ko Ana fee hata fo ita token

(Mateos 21:20-22)

²⁰⁻²¹ Nai fo'a fapai anan, Yesus no ana mana tungga nala fali seluk leni Yerusalem leu. Nai dala laladak, ala la'o lesik seluk ai, fo afik Yesus Ana sumba-soon ndia. Ana mana tungga nala heran lalan seli, huu ai ndia namatuu losa oka nala. Boe ma Petrus nasaneda afik Yesus kokolan ndia. De, ana nafada, nae, “Ama aa! Mita sudik dei! Ai fo afik Ama sumba-soon ndia maten so!”

²² Boe ma Yesus nataa, nae, “Memak tetebe! Sadi ei boe oo, mamahеле tebe-tebe neu Manetualain leondiak. ²³ Mete ma ei mamahеле tebe-tebe, na ei bisa madenu letek esa fo nana so'uk neni tasi dale neu. Boe ma Manetualain keko henin letek ndia, sadi ei boso mamahеле no dale bibiak! Ei musi mamahеле tebe-tebe neu Manetualain. ²⁴ Boso mafalende henin baa! Sadi ei mamahеле tebe-tebe, mae, Manetualain nabe'i fee hata fo ei moken, na neu ko Ana fee ei! ²⁵ Tehuu mete ma hambu hataholi esa neu hulehaladoi, naa te ndia dalen taa malole no hataholi fe'ek, na, ana musi malole no hataholi ndia dei. Leondiak bei fo ei Amam manai nusa-sodak, nau koka heni ei sala-singgo mala. ²⁶ [Mete ma hambu hataholi esa bei nambeda dalek, ma taa

✧ **11:23** Mateos 17:20; 1 Korintus 13:2

nau fee ambon neu hataholi ndia, na, neu ko ei Amam manai nusa so'dak boe oo, taa nau nafalende heni ei sala-singgo mala boe.”]* ✧

*Ala latane-lataak la'eneu Yesus hak
(Mateos 21:23-27; Lukas 20:1-8)*

²⁷ Basa boe ma, Yesus no ana mana tungga nala la'o lakandoo. Losa Yerusalem, boe ma ala maso seluk bali, leni Manetualain Uma Ina Huhule-haladoin dalek leu. Ledoeik ala maso lala uma pasan, boe ma malangga anggama Yahudi la malangga nala, mese anggama la, ma lasi hada Yahudi la mai, ²⁸ de latane Yesus lae, “Afik, see nadenu o mai tao husanak nai ia. See ndia fee o hak!”

²⁹ Tehuu Yesus Ana bubuluk ala sangga dalak, fo suek tao latuda Ndia. Boe ma Ana bala, nae, “Au boe oo sangga atane ei. Ei mataa Au dei, bei fo Au ataa ei. ³⁰ Au sangga atane ei leoiak: ei basa nggei malelak Yohanis Mana Salanik ndia, hetu? See ndia nadenun fo neu salani hataholi? Manetualain do hataholi?”

³¹ Ala dudu'a neu-mai, boe ma lakokola aok lae, “Awii! Ita la'en ia so! Mete ma ita tataa tae, ‘Amak Manetualain ndia nadenu,’ na, neu ko natane nasafali ita nae, ‘Mete ma leondiak, na, hatina de ei taa mamahеле neu Yohanis boe?’ ³² Tehuu ita boe oo, taa bisa tafada tae, ‘Hataholi nadenu.’ Huu neu ko basa hataholi la manggalau. Huu lamahеле lae Yohanis ndia na, Manetualain hataholi mana kokolan ndia.”

³³ Basa boe ma lataa lae, “Ai taa bubuluk!”

* **11:26** Susula dede'a Yunani isi-isik fo laak nalan seli, taa sulak lalane kadua hulu neek ia. ✧ **11:26** Mateos 6:14-15

Boe ma Yesus nataa nasafali sala, nae, “Mete ma leondiak, na Au boe oo taa nau afada, see ndia nadenu Au.”

12

Lamatuak Yesus tui nakandandaak la'e neu hataholi mana tao osi anggol

(Mateos 21:33-46; Lukas 20:9-19)

¹ Basa ndia boe ma Yesus kokolak seluk bali no malangga anggama Yahudi la malangga nala ma mese anggama la, ma lasi hada Yahudi la. Ana kokolak pake nakandandaak, nae, “Hambu hataholi esa neu tao osi beuk, nai ndia dae bibia anan esa, fo sangga sele ai anggol neun. Boe ma ana kota e'on. Ma ana tao bak fo sangga natanee anggol oen. Boe ma ana nambadedei mamana nanea madema esa. Basa de ana fee hataholi fe'ek ala seba osi ndia, fo laba'e buna-boan. Boe ma ana la'o neni nusa dea neu.✧

² Losa fai seseu anggol, boe ma madaek nadenu ana mana tao uen esa, neni hataholi la mana tao osi ndia neu, fo noke ndia ena baba'en.

³ Tehuu ledoeik ana losa, boe ma hataholi mana tao osi la humu lalan de ala mbombokon. Boe ma ala ladenu falik ndia no lima loun.

⁴ Boe ma madaek ndia nadenu seluk ana mana tao uen esa neu bali. Tehuu hataholi mana tao osi la mbombokon losa langgan hinak-hinak mesan. Basa de lakamamae kana, ma ala husi fali kana. ⁵ Basa ndia, boe ma madaek ndia nadenu seluk ana mana tao uen fe'ek esa neu bali. Tehuu ala tao lisan boe. Leomae ala tao leobeek boe oo, madaek ndia kada nadenu

✧ **12:1** Yesaya 5:1-2

nakandoo ndia ana mana tao uen nala leu taa-taa. Tehuu mana tao osi la ala mbomboko lala nggelok, ma ala tao lisa nggelok. ⁶ Hatematak ia ela kada hataholi esak so, fo madaek ndia ana mane kisan fo ana sue nalan seli. Huu ana taa hambu dalak fe'ek so, de nadenu ana mane kisan ndia neu leo. Boe ma ana dudu'a nae, 'Metete ma au adenu Au ana bongging neu, na, neu ko ala simbo kana no malole, ma ala lamanene neun.'

⁷ De, ana nadenu anan neni ele neu. Tehuu ledoeik hataholi mana tao osi la lita kakanak ndia mai, boe ma lakokola aok lae, 'Wei! Ei suli sudik dei! Toulasik nadenu ana bongging mesa kana mai so! Metete ma toulasik maten so, na, ndia ndia hambu basa pusaka la. Mai fo ita tao tisa kaknak ndia leo, fo suek ita hambu ndia pusakan ia!' ⁸ Basa ndia boe ma, basa sala leu humu lalan, de ala tao lisan. Boe ma ala mbia heni mbombolan neni osi deak neu. Nakandandaak ndia nate'e kada ia leo."

⁹ Basa ndia, boe ma Yesus natane hataholi inahuu kala sila nae, "Tungga ei dudu'an, na madaek ndia sangga tao hataholi mana tao osila sila leobee? Tungga Au so, na, neu ko ana mai fo tao nisa basa hataholi mana tao osi la sila. Basa ndia, na, ana fee osi anggol ndia neu hataholi fe'ek kala, fo, ala seban.

¹⁰ Ita basa nggata les basa Manetualain Susula Malalaon so, nae,

'Hambu batu esa fo tuka nala ala mbia henin so. Tehuu hatematak ia, batu ndia dadik neu batu netes so.

¹¹ Manetualain mesa kana ndia hele nalan, de nangatutuu falik batu ndia.

Huu ndia de, ita titan lolen seli!’”[☆]

¹² Hataholi inahuu kala sila bubuluk mema kana, lae, Yesus uku bebeik sila, nenik nakan-dandaak ndia. Sila sama matetuk leo hataholi mana tao osi anggol ndia. Basa ndia, boe ma ala heti dalak fo sangga humun. Tehuu ala bii hataholi no'u kala fo mana hii Yesus nanonolin. Boe ma ala la'o elan leo.

Hataholi la sangga ika Yesus lenik natatanek la'eneu bae bea

(Mateos 22:15-22; Lukas 20:20-26)

¹³ Basa ndia, boe ma hataholi inahuu nala ladenu hataholi Farisi hida, ma Herodes hataholi partein luma, leu latatanek lo Yesus, fo sangga ikan. ¹⁴ Basa boe ma ala mai, de latatanek lo Ndia lae, “Ama Mesen! Ai basa nggai bubuluk Ama dalen ndoos, ma taa mana pepeko malelak. Ama mete kada hataholi la dale nala. Ama boe oo mafada Manetualain hihii-nanaun no manggaledok, huu Ama taa mete matak boe. Hatematak ia, ai sangga matane dede'ak esa. Tungga ita anggama Yahudi heti-heun, na, ita musi bae bea neu mana palenda Roma Mane Inahuun,* do taa?”

¹⁵ Tehuu Yesus bubuluk so, fo ala sangga doluk Ndia, suek Ana kokolak laban mana palenda Roma. Boe ma Yesus nataa no hala belak nae, “Huu hata de ei sangga makatutu'dak Au minik natatanek ndia! Hena matudu Au doi lilo fulak esa dei!”

¹⁶ Boe ma ala loo feen doi lilo fulak esa. Ana simbok nalan boe ma Ana palisa kana. Basa

[☆] **12:11** Sosoda Koa-kio kala 118:22-23 * **12:14** Hataholi Roma Mane Inahuun, loke lae ‘Kesel’.

ndia, de, Ana natane sala nae, “See mata-aon ia, ma see naden ia?”

Boe ma ala lataa lae, “Mana palenda Roma Mane Inahuun ndindia!”

¹⁷ Boe ma Yesus nae, “Naa! Mete ma leondiak, na, ei musi fee mana palenda hata fo mana palenda hak. Ma fee Manetualain hata, fo, Manetualain hak.”

Lamanene leo ndia, boe ma basa sala heran lalan seli, huu Yesus nafada la'en ndia. Huu ndia de, ala taa hambu te'ek lalan.

Dede'ak la'e neu hataholi mana matek nasoda fali, ma, sasaok nai nusa-sodak, do taa?

(Mateos 22:23-33; Lukas 20:27-40)

¹⁸ Hambu partei anggama fe'ek esa, fo hataholi la lae, partei Saduki. Ala lanoli, lae, hataholi mana matek taa bisa nasoda fali. La'i esa, hambu hataholi Saduki hida ala mai te'ek Yesus.✧ ¹⁹ Ala kokolak lo Yesus lae, “Ama Mesen! Ba'i Musa sulak fee ita, la'eneu hadak ia nae, metema touk esa mate la'o ela saon, tehoo anan taa, na, touk ndia fadin musi sao nala ina falu ndia, fo suek ka'a mana maten ndia, hambu tititi-nonosik.✧

²⁰ Memak Musa nanoli leondiak, tehoo ai nau matane leoiak: hambu touk hitu, tolanoo-bonggi kala. Uluk, sao nakahuluk, boe ma maten, tehoo anan taa. ²¹ Boe ma fadin mana tungga ndia, sao nala inak ndia. Taa dook boe ma ana mate boe, ma inak ndia taa bonggi nala anak boe. Leondiak boe, losa fadi katelun; Ana sao nala ina falu ndia tehoo maten, ma taa bonggi nala anak boe. ²² Leondiak nakanondoo henin losa

✧ **12:18** Hataholi Nadedenu nala Tutuin 23:8 ✧ **12:19** Tui Seluk la'eneu Dala Sodak 25:5

fadi muli anan, tehoo maten boe. Mate'en, de, ina falu ndia maten boe.

²³ Hatematak ia, ai sangga matane leoiak: ina falu ndia sao nitak touk hitu! Tehoo mete ma neu daebafok babasan, fo Manetualain tao nasoda falik basa hataholi mana mate kala, na, inak ndia dadik neu see saon neme tou kahitu kala sila mai?"

²⁴ Boe ma Yesus nataa, nae, "Mete ma ei matane leondiak, na, sosoan nae, ei bei taa malelak matalolole Manetualain Susulan Malalaon isin. Ma ei boe oo, taa malelak Manetualain koasan. De, ei ia sala malan seli!

²⁵ Mamanene, baa! Leoiak: sasaok taa nai nusa-sodak. Basa hataholi mana mate kala fo Manetualain tao nasoda fali kasa, tala sao so bali. Leondiak boe oo, Manetualain ata nusa-soda nala tala sao boe. ²⁶ Boe ma, Au afada la'eneu hataholi mana mate kala lasoda fali, do taa. Ba'i Musa sulak la'eneu ai huu kadi'ik fo ha'i na'an, tehoo taa kaden. Ei masaneda tutuik ndia do taa? Ledoeik ha'i mbila nai ai ndia, boe ma Manetualain nafada Ba'i Musa nae, 'Au ia o Ba'i-ba'i mala Manetualain. Fo ndia Ba'i Abraham, Ba'i Isak, ma Ba'i Yakob. Sila basa sala lakaluku-lakatele lakandondoo henin neu Au losa hatematak ia.'[✧] ²⁷ Ita bubuluk, tae, ba'i-ba'i la sila mate sala dook ia so. Tehoo Manetualain nafada nae, Ndia bei dadik sila Manetualain, huu ndia de ita bubuluk tae, sila lasoda fali so. De, leomae hataholi mate sala so boe oo, tehoo lasoda fali. Memak hataholi kasodak ndia nakaluku-nakatele neu Manetualain, tehoo taa hataholi mana mate kala hetu? De mete ma ei to'u mahele nanonolik ndia nae, hataholi mana

✧ **12:26** Kalua neme Masir mai 3:6

mate kala taa laso'da fali, na, memak ei sala malan seli ndia so!"

*Sue Manetualain ma sue basa hataholi la
(Mateos 22:34-40; Lukas 10:25-28)*

²⁸ Faik ndia, hambu mese anggama esa boe oo, namanene neu Yesus, nanggatuuk de nakokola no hataholi partei Saduki la. Mese anggama ndia dudu'a nae, Yesus nataa sila natatanen ndia so, no malole. Boe ma natane Yesus nae, "Ama! Au sangga atane leoiak: ita hadan heti-heun, ma anggama palenda nala no'un seli. Neme basa Ba'i Musa palenda nala sila, bee ndia kasosoak nalan seli?"

²⁹ Yesus nataa, nae, "Palenda kasosoak nalan seli fo nai Manetualain Susulan Malalaon dale nae leo ia:
'Basa hataholi malai Israel! Mamanene neu-lalau!

Manetualain ndia na memak ita Lamatuan,
ma ita Mane Kisan!

Taa hambu seluk so bali, kada Ndia mesa kana!

³⁰ De ei musi suen *lena heni* basa hata lala'en.
Huu ndia, de, ei musi dokodoe Ndia taa-taa, malelak Ndia,
ma ei musi maue-maledi tingga-tingga fo tungga Manetualain hihii-nanaun.'☆

³¹ Ma palenda kadua nae leo ia:

'O musi sue hataholi fe'e kala sama leo o sue o aoina hehelim!'

Palenda kadua kala ia sosoan lena heni basan. Taa hambu palenda fe'ek soo, fo sosoan lena heni palenda kadua kala ia."☆

☆ **12:30** Tui Seluk la'eneu Dala Sodak 6:4-5 ☆ **12:31** Malangga Anggama la Heti-heun 19:18

³² Basa ndia, boe ma mese anggama ndia nafada seluk neu Yesus nae, “Memak! Ama kokolam ndia tetebes. Manetualain dadik neu ita Lamatuan, de, taa hambu Lamatuak fe'ek so bali.✧ ³³ Ita musti sue Ndia lena heni basa hata lala'en, losa ita dokodoe tahele Ndia, talelak Ndia, ma tao ues tingga-tingga fo tungga Ndia hihii-nanaun. Ma ita boe oo, musi sue hataholi fe'ek sama leo ita sue ita aoina hehelin! Ndia, Manetualain namahoko nalan seli lena heni kada ita tungga anggama heti-heu nala. Ndia malolen lena heni metema kada ita tunu banda tunu-hotuk, do fee hata fe'ek neu Ndia.”✧

³⁴ Namanene leondia, boe ma Yesus dudu'a, nae, mese anggama ia nalelak no malole so. Boe ma Yesus nae, “O hihii dadik Manetualain hataholin so.”

Basa ndia, boe ma taa hambu hataholi fe'ek fo nambalani natane Yesus so, huu taa hambu hataholi senggi Ndia so.✧

Karistus ndia, memak Mane Dauk titi-nonosin, tehuu ndia boe oo, Mane Dauk Lamatuan (Mateos 22:41-46; Lukas 20:41-44)

³⁵ Basa ndia, boe ma Yesus bei nanoli hataholi sila lai Manetualain Uma Ina Huhule-haladoi dale. Boe ma Ana natane sala nae, “Tungga ei dudu'am, na, leobee? Mese anggama la lanoli la'eneu Karistus ndia, fo Manetualain tudu memak neme lele uluk ele mai so. Tungga sila, na Ndia kada Mane Dauk titi-nonosin. Tehuu ndia, taa tetebes. ³⁶ Huu makahulun ele

✧ **12:32** Tui Seluk la'eneu Dala Sodak 4:35 ✧ **12:33** Hosea 6:6

✧ **12:34** Lukas 10:25-28

Manetualain Dula Dale Malalaon pake Dauk, de ana sulak nae,

‘Manetualain nafada au Lamatuang, nae,

“Mai fo manggatuuk muu mamana nana-hadak ia, nai Au boboa konang.

Neu ko Au tao ala o musu mala, losa ala do'ok o.’”[☆]

^{37a} Neme ndia mai, ita bubuluk tae, Mane Dauk mesa kana noke Karistus ndia, na nae, ‘Lamatuak.’ Ndia sosoan nae, mete ma hataholi la lae, Yesus ndia kada Mane Dauk tititi-nonosin, na ndia bei taa dai! Huu Ndia boe oo, dadik Mane Dauk Lamatuan!”

Lamatuak Yesus nae mata neuk neu mese anggama la pepeko nala

(Mateos 23:1-36; Lukas 20:45-47)

^{37b} Ledoeik Yesus kokolak isinaak nae leondia, boe ma hataholi no'u kala lahiik lamanene lalan seli neu Ndia. ³⁸ Basa boe ma nafada sala bali, nae, “Ei musi mata neuk neu mese anggama la. Ala lahiik leu kokook pake badu naluk mana mbembembek, ma, leu latonggo lo hataholi no'u kala, fo suek hataholi la lita sala, fo, lae, ‘Wei! Hataholi inahuu kala sila bou!’ ³⁹ Mete ma ala leni uma huhule-haladoik dale leu, do leu la'a feta, na, ala lateme sangga kada mamana nanggatutuu neulauk, fo suek hataholi no'u kala lita sala. ⁴⁰ Tehuu mata neuk bou! Huu ala pepeko lala ina falu la, fo lamoala lala basa uma nala. Tehuu lai hataholi no'uk mata nala, na, lafuni sila tatao manggalau nala sila, lenik lambadeik fo ala hule-haladoi lala dook. Ala nau hataholi la lae, sila hataholi malalaok. Tehuu

[☆] **12:36** Sosoda Koa-kio kala 110:1

neu ko, Manetualain fee sala huhukuk belan seli.”

Ina falu hata taak, fee doi kolete, belin lena heni basan

(Lukas 21:1-4)

⁴¹ Basa ndia, boe ma Yesus neu nanggatuuk nasale peti derma manai Manetualain Uma Ina Huhule-haladoin dalek ndia. Ana nita hataholi la mai langgodu sila doi kolete nala leni peti ndia dalek neu. Ana nita hataholi kamasu'i kala mai langgodu sila doi kolete nala no'uk nalan seli, nai ndia boe. ⁴² Boe ma ina falu hata taak esa mai hule-haladoi boe. De ana nanggodu doik sen dua neni peti kolete dale neu. Doik ndia belin nai dae nalan seli.

⁴³ Basa boe ma Yesus Ana kapek nala ana mana tungga nala de nae, “Ei mete neulalau ina falu hata taak ndia dei. Ana nanggodu kada doik sen dua, tehoo ana fee lena heni neme basa hataholi la sila. ⁴⁴ Hataholi fe'ek sila langgodu doi kolete nala neme sila doi sisa nala mai. Tehoo ina falu ia, ana fee basa doin neu Manetualain.”

13

Lamatuak Yesus nafada memak Uma Ina Huhule-haladoik tutu'un

(Mateos 24:1-2; Lukas 21:5-6)

¹ Basa ndia boe ma, Yesus no ana mana tungga nala sangga la'o ela Uma Ina Huhule-haladoik. Ledoeik ala kalua, boe ma Ndia ana mana tunggan esa tuduk neni Uma Ina Huhule-haladoik neu de nae, “Ama aa! Hena Ama mete sudik ia dei! Uma ia lolen seli! Ala mbeda lakatotodok batu inahoo nala de lolen seli!”

2 Tehuu Yesus nataa, nae, “Uma ia memak malole! Tehuu taa dook so bali, tehuu ala ofe heni basa batu la ia.”

Lamatuak Yesus nafada daebafok babasan tanda nala

(Mateos 24:3-14; Lukas 21:7-19)

3 Basa boe ma, Yesus no ana mana tungga nala leni lete Setun lain leu, de langgatuuk leu mamanak esa fo nasasale matak no Uma Ina Huhule-haladoik ndia. Basa ndia, boe ma ana mana tungga kahaa nala mai de, mesa kasa lakokola lo Ndia. Fo ndia Petrus, Yakobis, Yohanis ma Anderias. 4 Boe ma latane Yesus lae, “Ama! Mafada sudik seluk ai, Ama kokolan isinaak ndia dei. Faik bee ndia fo fain ndia losa? Ma tanda nala leo hata?”

5 Boe ma Yesus nataa nae, “Sadi ei manea matalolole bou! Fo suek boso ei nana kedi nalak. 6 Huu neu ko hataholi mata-mata kala mai, fo ala babamba kala nala ma lae, ‘Au ia Karistus, hataholin fo Manetualain helu memek neme makahulun ele mai so.’ Boe ma ala kedi lala hataholi no'uk. 7 Mete ma ei mita hataholi la latati ma ei mamanene lae natatik nai mamanak sudi bee, na boso bii. Huu matak leondiak ndia, musi ana dadi dei, tehuu daebafok babasan bei taa losa. 8 Neu ko leo esa natati laban leo fe'ek. Nusak esa natati laban nusa fe'ek. Hambu dae nangge'o nai sudi bee. Fai ndoen boe oo, ana seli! Basa ia la, dadik tanda, sama leo inak esa bei fo tein mulai hedis fo sangga ana bonggi.

9 De, ei musi manea matalolole baa! Huu neu ko ala mai humu lala ei, fo ala hela loo ei mini mamana nakeketu dede'a anggama miu. Ma ala mbomboko ei nai uma huhule-haladoik dale.

Ma ala mba'a leni ei mini mana palenda miu, huu ei tungga Au. Ma ndia dadik neu dalak esa, suek ei musu mboa sudi hata la'eneu Au. ¹⁰ Tehuu Lamatuak hataholi nala musu leu tui-bengga lakahuluk Au Hala Maloleng neu basa leo la malai daebafok ia, bei fo daebafok babasan losa. ¹¹ Masanenedak baa! Mete ma ala mba'a loo ei mini mamana nakeketu dede'ak miu, na, ei boso bii fo mae, 'Neu ko au kokolak ae hata? Do au ataa ae hata?' Mete ma fain ndia losa, na kada ei kokolak tungga hata fo Manetualain Dula Dale Malalaon nafada ei.✧

¹² Nai uma esa dalek, mete ma hambu hataholi esa namahela neu Au, na, neu ko ndia tolanoo hehelin sangga dalak fo ana tao nisan. Mete ma anan ndia namahela neu Au, na neu ko aman tao nisan. Ma mete ma inan no aman lamahela neu Au, na neu ko anan tao nisa sala. ¹³ De, neu ko hataholi la lambada dalek leu ei lalan seli, huu ei mamahela Au. Tehuu see ndia nakatataka losa babasan, na, Manetualain feen sodak.✧

Manea matalolole, huu daebafok fai babasan sangga dekak so

(Mateos 24:15-28; Lukas 21:20-24)

¹⁴ Yesus kokolak nakandoo, nae, "Hataholi manggalau inahuuk esa sangga mai. Ana nam-badeik neu mamana lulik fo manai Manetualain Uma Ina Huhule-haladoin dale, fo hataholi ndia taa nandaa nai mamanak ndia, losa ana tao nanunute mamanak ndia. Huu ndia de, Manetualain heok nasadea ela mamanak ndia. Mete ma ei mita leondiak so, na mata neuk leo baa! (See ana les ia, na ana musu mata neuk boe!).

✧ **13:11** Mateos 10:17-20; Lukas 12:11-12 ✧ **13:13** Mateos 10:22

Ndia dadik tanda, nae, fai to'a-taak deka-deka so. Mete ma lita leondiak, na hataholi malai propinsi Yudea fo'a lalai leni letek lain leu leo. ✧ ¹⁵ Ma ala musi lalaik lai-lai, fo suek boso ala hambu soe. Ma mete ma hambu see kalua la'o ela uman, na boso fali mai ha'i balo'as bali. ¹⁶ Boe ma hataholi la malai osi la dale, na, boso fali mai ha'i bua nalusek bali. Tehuu malai makandoo leo! ✧ ¹⁷ Kasian nalan seli neu ina kailu sala, ma ina kala mana susu ana mbimbila ana kala. Huu ala taa lalaik lai-lai. ¹⁸ De malolenak ei hule-haladoi fo moke dede'a manggalauk ndia, boso la'e neu fai oefaak. ¹⁹ Huu faik ndia toto'an ana seli! Mulai neme Manetualain nakadadidik daebafok losa hatematak ia, hataholi la bei taa lita litak to'a-taa inahuuk matak leondiak. Ma neu ko hataholi la taa lita seluk toto'a matak leondiak so. ✧ ²⁰ Mete ma Manetualain taa tao keke'u faik ndia, na neu ko taa hambu hataholi esa fo bisa nakatataka nasoda boe. Huu Manetualain sue hataholi fo ana hele mema kasa so, de Ana tao keke'u fai toto'ak ndia.

²¹ Mete ma faik ndia losa, na ei mamanene hataholi la lae, 'Mita dei! Karistus nai ia!' Tehuu hataholi fe'ek lae, 'Karusus nai ele!' Tehuu ei boso mamanene ndia baa! ²² Huu neu ko hambu hataholi kalua fo ana babamba kalan nae, 'Au ia Karistus!' Nggelok bali, na, lae, 'Au ia Manetualain hataholi mana kokolan.' Dei fo ala tao tanda heran mata-mata kala, pake nitu koasan, fo ala pepeko hataholi la. Ala soba-soba fo kedi lala, Manetualain hataholi nala boe. ²³ Tehuu ei musi manea matalolole baa! Fai to'a-taak ndia bei taa losa, tehuu Au asanene'dak

✧ **13:14** Daniel 9:27; 11:31; 12:11 ✧ **13:16** Lukas 17:31

✧ **13:19** Daniel 12:1; Dae-bafok Mata Beuk 7:14

memak ei baa.”

*Hataholi Isi-isik mamain
(Mateos 24:29-31; Lukas 21:25-28)*

²⁴ Basa boe ma Yesus tuti seluk kokolan bali, fo nafada ana mana tungga nala, nae, “Metete ma basa fai to'a-taak ndia, ‘Neu ko ledo makiu,

bulak boe oo, taa manggale'do so.✠

²⁵ Nduu kala latuda kala leme lalai mai, ma basa koasa malai lalai langgongga-mbo'a kala.’✠

²⁶ Basa ndia, na, bei fo basa hataholi la lita Au, fo Hataholi Isi-isik ia. Neu ko Au mai nai ko'as, uma lalai mai. Ma basa hataholi la lita Au koasang, ma basa Au nula-nambung.✠ ²⁷ Boe ma Au palenda Manetualain ata nusa-soda nala, fo, leu lakabubua lala hataholi la fo Au hele basa sala leme dae-bafok bu'u nala mai, neme dulu mai losa muli neu, neme kii mai losa kona neu.

*Fai to'a-taak dadik tanda neu Yesus mamain
(Mateos 24:32-35; Lukas 21:29-33)*

²⁸ Yesus tuti Ndia kokolan, nae, “Au ha'i nakan-dandaak neme ai huuk mai. Metete ma doon mulai kuni, na, ndia dadik tanda, nae, fai hanas deka-deka mai so. ²⁹ Leondiak boe oo, metete ma ei mita fai-fai to'a-taak losa, fo leo isinaak Au afada ei ndia so, na, ndia dadik tanda nae, Au deka-deka mai so. ³⁰ Hatematak ia, mamananene neulalau! Neme basa hataholi kasoda kala hatematak ia, neu ko hambu hataholi nggelok bei taa mate sala

✠ **13:24** Yesaya 13:10; Yeskial 32:7; Yoel 2:10, 31; 3:15; Dae-bafok Mata Beuk 6:12 ✠ **13:25** Yesaya 34:4; Yoel 2:10; Dae-bafok Mata Beuk 6:13 ✠ **13:26** Daniel 7:13; Dae-bafok Mata Beuk 1:7

boe, tehoo fai to'a-taak ndia losa so. ³¹ Leomae lalai ma daebafok mopo sala so, tehoo Au Hala Kokolang ia, nahele losa taa mana basak.

*Lamatuak Yesus fai mamain ndia namaninok
(Mateos 24:36-44)*

³² Yesus kokolak nakadaik, nae, “Taa hambu hataholi esa boe, ana bubuluk fai hida Au fai do li'u fali maing. Manetualain ata nusa-soda nala boe oo, taa bubuluk. Au mesa nggau boe oo, taa bubuluk. Kada Au Amang mesa kana bubuluk.✧

³³ Huu ndia de, ei musi manea matalolole, huu ei taa bubuluk fai hida fain ndia.

³⁴ Taa dook so bali, Au la'o ela ei basa nggei. Tehoo dei fo Au fali maing. Sama leo maumak la'o ela uman fo ana neni dae dook neu. Ana palenda ana uma dale nala fo lakaneni neulalau uma ndia. Ma ana ba'e fee sala esa-esako uele'din. Ana palenda mana manea lelesu fo lanea neulalau losa ana fali main.✧ ³⁵ Ei boe oo musi manea leledo-le'odaen, huu ei taa bubuluk faik bee ndia, fo, maumak fali main. Ana fali ledobobok do, fatiladak do, leledok do, ledosaduk do, ei taa bubuluk faik bee ndia. ³⁶ Boso losak ana mai no kaiboik, tehoo ana hambu ei bei sunggu masanggolo.

³⁷ De, hata fo Au afada ei ia, na, Au afadan neu basa hataholi fe'e kala boe oo ae, ‘Ei musi manea matalolole fo simbok Au mamaing!’”

(Losa ndia, boe ma Lamatuak Yesus kokolak nate'e kokolak no ana mana tungga nala leme lete Setun.)

✧ **13:32** Mateos 24:36 ✧ **13:34** Lukas 12:36-38

14

Hataholi inahuu nala sangga dalak fo ala humu Lamatuak Yesus no neneek

(Mateos 26:1-5; Lukas 22:1-2; Yohanis 11:45-53)

¹⁻² Basa ndia, boe ma malangga anggama inahuuk Yahudi la, ma mese anggama la, bei lasanggak dalak fo ala sangga humu Yesus no nee-neek. Fo ala sangga tao lisan. Tehuu ala heti dalak lae, “Tataa kana dei! Ita boso humu Ndia lai-lai, huu fai-fai malole la dekak so. Boso losak hataholi no'u kala lahuu.”

Ala kokolak lae leondia, na, huu bei faik dua bali, fo hataholi Yahudi la fai malolen, fo ala foin nade ‘Fai Paska’, ma ‘Fai Feta Loti Taa Pake Lalu Teik.’ Ma nai fai-fai malole ndia, ala lasaneda neu makahulun ele, ledoeik sila bei-ba'i nala kalua leme nusa Masir mai.✧

Inak esa di'a mina kaboo meni mabeli, neu Lamatuak Yesus

(Mateos 26:6-13; Yohanis 12:1-8)

³ Nai nggolo Betania, hambu hataholi esa nade Simon. Makahulun hataholi la nunuten, huu ana hambu hedi kusta. Tehuu hatematak ia ana hai so.

Basa ndia boe ma, fai malole bei taa losa, de Yesus no ana mana tungga nala leu la'a lai Simon uman. Ledoeik la'a-linu, boe ma inak esa mai natonggo no Yesus. Ana to'u boto esa, fo ala taon neme batu mai. Isin mina kaboo meni isi-isik, fo

✧ **14:1-2** Kalua neme Masir mai 12:1-27

belin seli.* Boe ma inak ndia femba natepa boto ndia tatanan. De ana di'a mina ndia faa-faa neu Yesus langgan, fo dadik neu tanda esa, nae ana fee hadak neu Yesus.

⁴ Tehuu hataholi fe'ek luma la'a-linu lai ndia boe. Ledoeik ala lita inak tataon ndia, boe ma ala luli de ala kokolak koaok lae, “Ah! Ina hatak ia, de ana mbombo'a-ngganggali heni mina kaboo meni kabelik ndia no sosoan taa! ⁵ Malolenak kada ana se'o mina ndia! Fo neu baba'e doi no'uk ndia neu hataholi mana to'a-taa kala. Huu mina kaboo menik ndia belin sama leo hataholi esa nggadin teuk esa.”

⁶ Tehuu Yesus bala sala nae, “Ei boso makatoto'ak inak ndia! Boso mbali ndia tataon ndia! Au amahoko, huu ana di'a mina kaboo menik ndia neu Au aon so. ⁷ Hataholi mana to'a-taa kala lo ei tungga-tungga faik. De ei bisa tulu-fali sala sudi neu faik bee. Tehuu Au na, taa dook so, tehuu Au taa akabubua ua ei so.✧ ⁸ Au sodang taa nala dook so. Ma isinaak inak ia ana di'a mina neu Au, na ana nalalau memak Au aong, sama leo ana loloo memak bungga neu Au mbombolang so, neu faik fo latoi Au.

* **14:3** Mina kaboo menik ndia belin sama leo tukan esa nggadin teuk esa. Susula Malalaok dede'a Yunani, nae mina ndia belin ‘*dinari*’ natun telu, boe ma mina ndia nade ‘*nardos*, fo makahulun hataholi la taon neme ai kaboo meni kala okan mai. Susula Malalaok dede'a Indonesia nae ‘*narwastu*’. Ma boto ndia hataholi la mba'an neme batu mai. Boto ndia belin boe oo ana seli. Susula Malalaok dede'a Yunani nae boto ndia ala taon neme batu fo na'de ‘*alabastros*’. Susula Malalaok dede'a Indonesia nae batu ndia nade ‘*batu pualam*’. Mete nai Lukas tatada kahitun, lalane katelu hulu hitun losa katelu hulu falun. ✧ **14:7** Tui Seluk la'eneu Dala Sodak 15:11

⁹ Masanene'dak matalolole baa! Nai mamananak bee fo Manetualain Dede'a-Kokola Malolen ia nana tui-benggak ndule daebafok ia, na, neu ko ala tui inak ia tatao malolen ndia. Fo suek basa hataholi la lasanene'dak ndia.”

Yudas nala halak no malangga anggama Yahudi la, fo ana sangga se'o Lamatuak Yesus (Mateos 26:14-16; Lukas 22:3-6)

¹⁰ Basa boe ma, hambu hataholi esa neme Yesus ana mana tungga kasanahulu dua nala mai, nade Yudas Iskariot. Ana kalua neu sangga malangga anggama Yahudi la, fo ana sangga se'o heni Yesus neu sala. Ana losa sila, boe ma nafada ndia maksud. ¹¹ Ledoeik malangga nala lamanene Yudas kokolan ndia, boe ma, lamahoko lalan seli. De ala helun lae, “Metema o nau se'o Yesus neu ai, na, ai bae o.” Boe ma Yudas deak neu, de ana sangga dalak fo ana fee Yesus neu sala.

Lamatuak Yesus na'a feta Paska no ana mana tungga nala (Mateos 26:17-25; Lukas 22:7-14, 21-23; Yohannis 13:21-30)

¹² Faik ndia tuda la'eneu fai kaesan neme hataholi Yahudi la fai-fai malolen. De, faik ndia, ala lateme hotu loti taa pake lalu teik, ma ala hala bi'ilombo boe. Basa ndia, boe ma Yesus ana mana tungga nala mai latanen lae, “Ama aa! Faik ia, ita fai malole Paska so. De, Ama nau ai miu sadia mamananak feta Paska nai bee?”

¹³ Boe ma Yesus nadenu ana mana tunggan dua, nae, “Ei dua nggei makahuluk mini kota miu. Neu ko nai ele, ei matonggo mia touk esa lu'a oe neu nggusi anak esa. Ei miu tunggan

leo. ¹⁴ Mete ma ana neni uma bee dalek neu, na, ei tunggan mini ndia miu. Basa na, mafada maumak mae, ‘Ama aa! Ai Ama Mesen noke mamananak esa, fo Ana sangga paken tao feta Paska no Ndia ana mana tungga nala.’ ¹⁵ Basa, na, dei fo hataholi ndia natudu ei kama maloa esa nai uma tadan lain. Ana sadia nala kama ndia mana daik so. Kada ei dua nggei miu sadia nanaak nai ndia leo.”

¹⁶ Basa boe ma, dua sala la'o leni kota leu. Nai ele, latonggo lo basa hata fo Yesus nafada memak ndia so. Boe ma ala sadia lala basa-basan fo Yesus ala la'a feta Paska lai ndia. Boe ma dua sala leu loke Yesus asa.

¹⁷ Ledoeik ledo tesa so, boe ma Yesus no Ndia ana mana tungga kasanahulu dua nala leni ndia leu. ¹⁸ Basa boe ma langgatuuk de la'a-linu sama-sama. Ledoeik ala bei la'a-linu, boe ma Yesus nakokola, nae, “Ei mamananene baa! Hambu hataholi esa neme ei mai, neu ko ana se'o heni Au, neu hataholi fe'e kala.”✧

¹⁹ Lamanene leondia, boe ma lameda dale nala taa malole. Boe ma sila esa-esak latane Yesus lae, “Hataholi fo Ama mafadak ndia, memak taa ndia au hetu maa?!”

²⁰ Yesus nataa nae, “Hataholi fo mana deta lotin sama-sama no Au, neni manggo ia dalek neu, na, ndia ndia, ana se'o Au. ²¹ Masanenedak baa! Au fo Hataholi Isi-isik ia musi mate, sama leo ala sulak memak nai Manetualain Susula Malalaon dalek so. Tehuu mata neuk! Huu hataholi mana se'o Au ndia, neu ko ana lemba ndia soen! Malolenak hataholi ndia, boso inan bonggin!”

✧ **14:18** Sosoda Koa-kio kala 41:10

Lamatuak Yesus nafada nae loti no oe anggol ndia dadik tanda fo nasanene'dak neu Ndia

(Mateos 26:26-30; Lukas 22:14-20; 1 Korintus 11:23-25)

²² Ledoeik ala bei la'a-linu, boe ma Yesus ha'i nala loti katemak esa, de noke makasi neu Manetualain. Basa boe ma, Ana bibi'i loti ndia, de Ana loon neu ana mana tungga nala. Boe ma nae, "Loti ia Au aong ndindia. De ha'i malan fo mi'a leo."

²³ Basa boe ma Ana ha'i nala nggalaas fo oe anggol nai dalek. Ndia boe oo, noke makasi neu Manetualain. Basa boe ma Ana loon nggalaas ndia, neu ana mana tungga nala fo linu. ²⁴ Boe ma Ana nae, "Anggol ia, Au daang ndindia. Neu ko faa henin fo fee sodak neu hataholi no'u kala. Daak ia, dadik buti fo tao nasanene'dak, nae, hata fo Manetualain helu basan so, memak hatematak ia ana dadi so. De ha'i malan fo minu leo.✧ ²⁵ Mamanene matalolole dei! Neme le'odaen ia neu, Au taa inu anggol ia so, losa Au Amang manai nusa-sodak nanggatuuk palenda, bei fo Au inu seluk bali."

²⁶ Basa boe ma, ala soda sosodak esa, fo ala koa-kio Manetualain. Boe ma ala kalua le'odaen ndia, de leni lete Setun lain leu.

Lamatuak Yesus nafada nakahuluk nae, neu ko Petrus nalelesi Ndia

(Mateos 26:31-35; Lukas 22:31-34; Yohanis 13:36-38)

²⁷ Ledoeik ala bei la'o-la'o, boe ma Yesus nafada mema kasa nae, "Neu ko le'odaen ia, ei

✧ **14:24** Kalua neme Masir mai 24:8; Yermia 31:31-34

basa nggei malai la'o ela Au. Huu nana sulak memak so, nai Manetualain susulan dale nae, 'Neu ko Manetualain tao nisa mana hoo, boe ma bi'ilombo nala lalai sasalak.'[☆]

²⁸ Memak Au mate, tehoo mete ma Au asoda fali so, na Au akahuluk ei, uni nusa Galilea uu."[☆]

²⁹ Basa boe ma Petrus simbok nae, "Ama aa! Leomae basa hataholi la ia, lalai la'o ela Ama, tehoo au na taa!"

³⁰ Yesus nataa nae, "Pe'u! Masanenedak, dei! Le'odaen ia, manu bei taa kokoa la'i dua, tehoo o malelesi Au la'i telu so!"

³¹ Tehoo Petrus mboka nae, "Taa Ama! Mete ma Ama mate, na, au boe oo mate sama-sama ua Ama. Huu au taa alai la'o ela Ama, ma, taa alelesi Ama!"

Petrus nonoo nala boe oo esa-esak lakokola lae leo ndia boe.

Lamatuak Yesus hule haladoi neme osi Getsemani

(Mateos 26:36-46; Lukas 22:39-46)

³² Basa ndia, boe ma Yesus asa la'o lakandoo, losa osi esa nai Lete Setun nade 'Getsemani'. Boe ma Yesus nafada sala nae, "Ei manggatuuk mahani mima ia leo! Huu Au sangga uu hulehaladoi nai ele."

³³ Boe ma Yesus noke no Petrus, Yakobis, ma Yohanis, fo leu no'u. Mulai neme faik ndia mai, Ndia dalen nameda hedis, ma taa tesa. ³⁴ Ana nafada sala, nae, "Au daleng hedin seli! Au ameda nonook bali Au sangga mate ia so. Ei manggatuuk ma manea mima ia dei!"

³⁵⁻³⁶ Boe ma Ana la'ok hodok neu dook fa, boe ma Ana sendek lunggu-langgan neu dae, de

Ana hule-haladoi nae, “Ama susuek! Mete ma Ama nau, na, Au boso lemba doidoso leoiak. Au bubuluk memak taa hambu hata esa boe, fo Ama taa tao malan. De mete ma Ama nau na, makadodook doidosok ia neme Au mai. Tehuu boso tungga Au hihing; ela tungga kada Ama hihii-nanaun mesan.”

³⁷ Basa boe ma Ana fali neni Ndia ana mana tungga katelu kala neu, tehuu ala sunggu lamane. Ana fafae nafo'a sala, boe ma nafada Petrus nae, “Wei Pe'u aa!† O sunggu do? Au uni ele uu taa doo anak boe, tehuu ei taa be'e fa boe?!

³⁸ Kukuku mamaneneu ei mata mala dei, fo basa na fo'a fo be'e mia Au dei! Ei dalem nahiik tao malole, tehuu ei ao mbaam taa balakaik. De malolenak ei hule-haladoi fo mete ma hambu soba-douk, na, ei taa nana senggik.”

³⁹ Basa boe ma Yesus neu hule-haladoi la'i esa seluk bali. Ana noke seluk neu Lamatuak, fo Ana boso feen lemba nahele doidosok ndia. ⁴⁰ Basa boe ma Ana fali seluk neni ana mana tungga katelu nala sila neu. Tehuu ala sunggu seluk bali, nenik mata nala lamabela lalan seli. Basa boe ma Ana fafae nafo'a selu kasa, tehuu ala taa bubuluk lataa Ndia lae leobee.

⁴¹ Basa ndia boe ma Yesus Ana la'o ela sala, de neu hule-haladoi neu kala'i telun. Boe ma Ana fali seluk, de Ana fafae nafo'a sala. Nafada sala nae, “Ei bei sunggu do? Dai ndia so! Fo'a leo! Huu hataholi fo mana se'o Au, fo Hataholi Isi-isik ia, ana deka so. Hatematak ia ala sangga humu Au, fo ala fee Au uni hataholi manggalau kala liman neu. ⁴² Fo'a leo! Mamaneneu ei

† **14:37** Susula Malalaok dede'a Yunani sulak nae ‘Simon’ nai ia Simon ndia, na, Petrus nade fe'en.

mata mala, fo mita sudik mini ele miu dei! Huu hataholi mana se'o Au, ana mai so. Mai fo teu tatonggo to sala!”

Ala humu lala Yesus

(Mateos 26:47-56; Lukas 22:47-53; Yohanis 18:3-12)

⁴³ Ledoeik fo, Yesus bei kola-kola leondia, boe ma nggengge neuk Yudas no hataholi no'u kala mai so. Ala mai leni tafa keke'uk ma ai keke'uk, fo sangga humu Yesus. Ala tao leondiak, na, tungga malangga-malangga Yahudi la palenda nala. Sila ndia, malangga anggama la malangga nala, mese anggama la, ma lasi hada kala.

⁴⁴ Yudas fee mema kasa tanda nae, “Ei mete matalolole baa! Mete ma au i'du see ndia, na ei humun malan leo! Huu Ndia ndia, fo ei sanggak ndindia.”

⁴⁵ De, ledoeik Yudas losa ndia, boe ma Yudas nakandoo nasale nala Yesus. Boe ma nafadan, nae, “Ama mesen!” Boe ma Yudas holu nalan de ana idun. ⁴⁶ Boe ma hataholi nou kala sila ala mata leu, de ala humu lala Yesus.

⁴⁷ Tehuu Yesus ana mana tunggan esa fe'a nala tafa keke'un, de ana sambu naketu heni hataholi esa ndi'idoon. Hataholi ndi'idoon ketuk ndia, na, malangga inahuu anggama Yahudi hataholi nadedenun ndia. ⁴⁸ Boe ma Yesus kokolak no mana humu kala sila nae, “Talobee? De ei mae-hetuk Au ia hataholi manggalauk do? De ei mai humu Au minik tafa ma ai keke'uk? ⁴⁹ Tungga-tungga faik Au anoli ei nai Manetualain Uma Ina Huhule-haladoin dale, tehuu ei esa taa mai humu Au boe. De mai humu Au leo. Huu dede'ak ia

nana sulak memak neme makahulun ele mai, nai Manetualain Susula Malalaon so.”[☆]

⁵⁰ Yesus ana mana tungga nala bii lalan seli losa basa sala lalai la'o ela Yesus mesa kana.

⁵¹ Nai ndia boe, hambu ta'e'anak esa ana tungga do'o-do'o no Yesus dean. Ana naluse tema bibiak esa. Hataholi la sila boe oo, ala sangga humun. ⁵² Tehuu ala ndaso lala kada tema nalusen ndia, Basa de, nalai fali nakahola, huu ana bii nalan seli.

Ala loo Yesus neni mamana nakeketu anggama neu

(Mateos 26:57-68; Lukas 22:54-55, 63-71; Yohannis 18:13-14, 19-24)

⁵³ Basa boe ma to'u loo Yesus neni malangga anggama inahuuk Yahudi uman neu. Hataholi inahuu nala lakabua lai ndia so. Hataholi sila ndia, malangga anggama la, mese anggama la, ma lasi-lasi ha'da kala. ⁵⁴ Ledoeik fo ala to'u loo Yesus ndia leu, boe ma Petrus babi-babi tungga dea, de ana losa malangga inahuuk anggama Yahudi uman pasan neu. Ndia boe oo, maso neni uma pasan neu, de nanggatuuk dala ha'i no'u no hataholi mana manea lai ndia.

⁵⁵ Nai uma ndia dalek, malangga anggama la bekola lo hataholi mana maketu dede'a anggama la. Basa sala sangga buti, fo ala fee salak neu Yesus, huu ala sangga huku lisa Ndia. Tehuu ala taa hambu buti faa boe. ⁵⁶ Boe ma ala loke lala hataholi no'u kala fo ala sakasii sangga tao latu'da Yesus. Tehuu tutui nala boe oo, mana kofe'ek esa no esa.

[☆] **14:49** Lukas 19:47; 21:37

⁵⁷ Boe ma hambu sakasii luma bali ala fo'a lambadeik, de ala tui pepekok lae, ⁵⁸ “Ai mananene hataholi ia kokolak nae, ‘Dei fo Au tao atu'u heni Uma Ina Huhule-haladoik ia, fo hataholi la lambadedein lenik lima nala. Boe ma fai katelun, na, Au ambadedei falik Uma ndia. Tehuu taa pake hataholi liman.’”[☆] ⁵⁹ Tehuu ala kokolak ndia, esa taa nandaa no esa boe.

⁶⁰ Basa boe ma Malangga inahuu anggama Yahudi fo'a nambadeik neu basa hataholi la sila matan. De natane Yesus nae, “Hataholi no'u kala kalaak O so! Tehuu hatina de kada O nee-nee?”

⁶¹ Tehuu Yesus taa nataa faa boe. Basa boe ma malangga inahuuk ndia natane selu kana nae, “Soba O mafada sudik dei. Memak tetebes O ia Karistus fo Manetualain Anan fo nana helu basak neme makahulun mai, ndia so?”

⁶² Yesus nataa nae, “Memak tetebes, Au ndindia. Dei fo ei basa nggei mita Au, Hataholi Isi-isik ia, nanggatuuk nai nusa-sodak fo nai Manetualain boboa konan. Ndia koasan ana seli! Neu ko Au ma Ndia, to'u palenda no'u. Basa ndia, na, dei fo Au konda ua ko'as neme nusa-sodak mai.”[☆]

⁶³ Namanene Yesus kokolak nae leondia, boe ma malangga inahuuk anggama Yahudi ndia, luli nalan seli, losa ana sii heni badu nalun. Basa boe ma ana nafada no hala belak neu hataholi mana manggatuuk lai mamana nakeketu dede'a anggama ndia nae, “Ita taa paluu sakasii so!

⁶⁴ Ei mananene minik ei ndi'idoo heheli mala, Ndia mesa kana kokolak nae leondia hetu? Ana sou aon dadik neu Manetualain Anan. Namumu belak ia! Tungga anggama heti-heun na,

mete ma hambu hataholi esa tao aon sama leo Manetualain, na hataholi ndia musu maten! De hatematak ia, ei sangga maketun leobee?”

Boe ma basa sala laketu lae, “Memak hataholi ia ana sala tetebes. Huu ndia de musu huku nisan!”[☆]

⁶⁵ Boe ma hataholi luma ala mata leu de ala mbula ambe neu Yesus. Ala mboti ketu matan, boe ma ala mbombokon. Boe ma latanen lae, “Soba O neuk sudik. See ndia tutu O?” Basa boe ma ala palenda hataholi mana manea Uma Ina Huhule-haladoik ndia fo hela loo Yesus. Ala loo Ndia leu, boe ma ala famba lakamiminak Ndia.

Petrus kokolak la'i telu nae taa nalelak Lamat-uak Yesus

(Mateos 26:69-75; Lukas 22:56-62; Yohanis 18:15-18, 25-27)

⁶⁶⁻⁶⁷ Ledoeik ndia, Petrus bei nangatuuk nai uma pasan. Boe ma Malangga Inahuu Anggama Yahudi ata inan esa mai, de nitan ana dala ha'i. Boe ma ana mete besa-besa no Petrus matan de nae, “Isinaak o boe oo tungga sama-sama mua Yesus, hataholi Nasaret ndia, hetu? Tetebes hetu ma?!”

⁶⁸ Tehuu Petrus nataa nae, “Taa! Huu hatina de o matane leondiak! Au taa alela Ndia.” Basa ndia boe ma Petrus fo'a de nambadeik neu mba'a lelesu matan. [Nandaa no ledoeik ndia boe oo, manu kokoa.][‡]

⁶⁹ Boe ma, ata inak ndia, nita seluk Petrus, de nafada hataholi malai sila kala, nae, “Hataholi ia, esa neme hataholi la sila mai!”

[☆] **14:64** Malangga Anggama la Heti-heun 24:16 [‡] **14:68** Susula dede'a Yunani luma taa sulak dede'a-kokolak manai longga ia dalek.

⁷⁰ Tehuu Petrus taa nau simbok, de nae, “Fama o kamuluk do! Au taa alelak Hataholi ndia, maa!”

Doo-doo boe ma hataholi fe'ek esa manai ndiak ana kokolak neu Petrus bali, nae, “Wei! O bei masapepeko bali, mae o taa sama-sama mua hataholi la sila? Wei! Ei basanggei hataholi Galilea hetu!”

⁷¹ Tehuu Petrus nalelesi seluk nae, “Wei. Au soo! Au taa alelak hataholi ndia fa boe.”

⁷² Nandaa no ana kokolak nae leondia, boe ma manu kokoa seluk kala'i duan. Boe ma Petrus nasaneda Yesus kokolan isinaak ndia nae, “Manu bei taa kokoa la'i dua, tehoo o malelesi Au la'i telu so.”

Petrus nasaneda leondia, boe ma ana namatani-nakaleleu.

15

Loo Lamatuak Yesus neu nasale gubenol Pilatus

(Mateos 27:1-2, 11-14; Lukas 23:1-5; Yohanis 18:28-38)

¹ Fafai anan, basa hataholi malai mamana naketu dede'ak, lala halak, fo sangga tao lisa Yesus. Boe ma ala mba'a loo Yesus neu nasale gubenol Pilatus. ² Ala losa, boe ma gubenol natane Yesus nae, “Leobee? O ia tetebes Mane Yahudi do?”

Yesus nataa nae, “Tetebes! Ama gubenol kokolak ndaan ndia so.”

³ Basa boe ma malangga anggama Yahudi la kokolak lo gubenol, lae, “Hataholi ia tao salak taa faak so!” Boe ma lafada Ndia sala nala esa-esa. ⁴ Gubenol natane seluk Yesus nae, “O taa

mamanene sila kokola nala? Ala fee salak no'un seli neu O. De, hena O balan dei.”

⁵ Tehuu Yesus taa nataa hata fa boe, losa gubenol heran nalan seli.

Gubenol Pilatus naketu huku nisa Lamatuak Yesus

(Mateos 27:15-26; Lukas 23:13-25; Yohanis 18:39—19:16)

⁶ Tungga-tungga teuk, mete ma hataholi Yahudi la tao feta Paska, na, hataholi no'u kala sila, lateme ala hele lala hataholi bui esa fo gubenol mbo'in. ⁷ Faik ndia hambu hataholi bui esa nade Barabas. Makahulun, ala humu lala ndia no nonoo nala, huu ana laban mana palenda Roma, ma ana tao nisa hataholi boe. ⁸ Huu feta Paska deka-deka so, de, hataholi no'uk leni gubenol Pilatus leu, de ala eki lae, “Ama gubenol! Fai Paska losa so! Mete ma bisa, na, ama gubenol mbo'i fee ai hataholi bui esa fo leo ita natetemen!”

⁹ Boe ma gubenol nataa, nae, “Au mbo'i fee ei, see? Leobee mete ma au mbo'i fee ei Mane Yahudi ia do? Ei makaheik, do taa?” ¹⁰ Gubenol kokolak nae leondia, naa te ana bubuluk so, basa malangga anggama la, loo Yesus neni ndia neu, huu ala husembuluk neu Yesus.

¹¹ Tehuu malangga anggama la mbauedo hataholi no'u kala sila, fo basa sala loke gubenol lae, “Ai taa hii Ndia! De kada mbo'i heni Barabas leo!”

¹² Basa boe ma, gubenol natane seluk nae, “Mete ma leondiak, na, au tao Yesus ia leobee, fo loken, na, lae, ‘Mane Yahudi’ ia?”

13 Boe ma basa sala eki landaa-landaa lae, “Tao misan! Mbaku misan neu ai ngganggek!”

14 Boe ma gubenol natane nae, “Tehuu Ana sala hata? Au palisak Ndia so, tehUU au taa hambu salan fa boe!”

Tehuu ala boe eki latingga bali, lae, “Tao misan! Mbaku misan neu ai ngganggek leo!”

15 HUU gubenol sangga tao namahoko hataholi no'u kala sila dale nala, de ana mbo'i heni Barabas tungga sila hihii. Boe ma ana palenda hataholi mana manea kala, fo leu filo Yesus.* Ala filo late'e, boe ma soldadula loon, fo sangga leu mbaku lisan nai ai ngganggek.

Soldadu la mbomboko lakamiminak Lamatuak Yesus

(Mateos 27:27-31; Yohanis 19:2-3)

16 Basa ndia boe ma soldadu la hela loo Yesus leni sila kota musun pasa maloan neu.† Leu ndia boe ma ala loke lala sila nonoo nala batalion esa.

17 Boe ma ala fee Yesus pake badu manalu mbilabalanggeok esa, sama leo mane kala lateme paken. Basa boe ma, ala ha'i lala ai dilak ndanan, de ala nanen dadik solangga. Boe ma ala ne'e solangga dilak ndia neu Yesus langgan de ala tao lakamimina kana leo ala so'u mane beuk, pake solangga manek.

* **15:15** Soldadu Roma la pake fifluk, nana taok neme tali banda louk hida mai. Basa boe ma ala hengge mbaduik matande do tima matande neu tali ndia mbeda nala. Mete ma ala filo lakau'utak lenik tali ndia so, na bingga heni loun. † **15:16** Solodadu la mamanan ndia, ala loke tungga dede'a latin lae, *praetorium*. Solodadu la mamana hehelin ndia, fo nai uma dinas asa.

¹⁸ Boe ma basa sala fee hadak lakamiminak Ndia, lae, “Soda-molek, mane Yahudi!” ¹⁹ Ma ala taok sendek lakamiminak fee hadak neu Yesus matan. Basa de, ala mbula lakaduduak ambe neu Yesus matan. Basa de, ala denggu lakau'utak Ndia lenik ai. ²⁰ Ala lakamimina kana basa, boe ma ala o'du heni badu nalun. De ala o'du falik badun neu seluk. Basa boe ma, loon kalua neni kota Yerusalem deak neu, fo ala leu mbaku londa lisan nai ai ngganggek.

Ala mbaku lisa Lamatuak Yesus nai ai ngganggek

(Mateos 27:32-44; Lukas 23:26-43; Yohanis 19:17-27)

²¹ Ledoeik ala kalua leme kota Yerusalem mai, de ala lala dala laladak boe ma latonggo lo touk esa neme kota Kirene mai. Touk ndia nade Simon, fo Alexander no Rufus aman. Bei fo ana sangga losa Yerusalem, tehoo soldadu la to'u lalan de lakasetin ana lu'a Yesus ai ngganggen. ²² Ala hela loo Yesus losa mamanak esa nade Golgota. (Ndia sosoan nae, ‘mamanak langgaduik.’) ²³ Leu ndia, boe ma ala nau fee Yesus ninu anggol oek makeis fo nana seseok no akidook, suek Ana nakatataka hedis. Tehoo Yesus taa nau ninu. ²⁴⁻²⁵ Boe ma ala mbaku lakalelenggak Yesus neu ai ngganggek. Boe ma ala lambadedei ai ngganggek ndia, meda neu li'u sio fafain. Boe ma soldadu la le'a lot, fo ala sangga bubuluk see ndia hambu Yesus balo'apapaken. ²⁶ Boe ma ala sulak neu papak esa nae,

“Ia, hataholi Yahudi la Manen.”

✧ 15:21 Roma 16:13 ✧ 15:24-25 Sosoda Koa-kio kala 22:19

Ala pake to'ok ndia, fo huku Yesus. ²⁷ Ala mbaku lisa tou nakodaa dua, lai ndia boe. Esa nai Yesus boboa konan; esa nai Yesus boboa kiin. ²⁸ [No leondiak ala tungga hata fo nana sulak memak nai Manetualain Susula Malalaon dalek nae. “Ala tao Ndia sama leo hataholi manggalauk.”] † ☆

²⁹ Basa hataholi mana la'ok lesik ndia, lita Yesus nana londak nai ai nggange ndia. Boe ma ala kakalek langgan fo haumeme lakamamaek Yesus, lae, “Wei! O mae O tao matu'u Manetualain Uma Ina Huhule-haladoin, fo basa na o mambadedei fali kana nai faik telu dalen, hetu? ☆
³⁰ Heni O konda muma ai nggangedek ndia lain mai, fo makammbo'ik henii O aoinam leo! Mete ma leondiak na, bei fo ai mamahede memak, mae O ia Manetualain Anan.”

³¹ Malangga anggama Yahudi la malangga nala, ma mese anggama la boe oo, ala haumeme Yesus, ma lakokola lae, “Ana tao nasoda hataholi fe'ek, tehuu taa bisa tao nasoda Ndia aoinan hehelin! ³² Ana nafada nae, Ndia ndia ‘Karistus’, Hataholi fo Manetualain helu mema kana neme makahulun ele mai so. Hataholi fe'ek lae, Ndia ndia, hataholi Israel Manen. Mete ma tetebe leondiak, na elan Ana konda aon neme ai nggangedek lain mai, fo ita tita sudi kana dei. Leondiak, bei fo ita basa nggata bisa tamahede Ndia.”

Hataholi kadua kala fo nana londak lo Yesus boe oo, ala tungga haumeme Ndia boe.

† **15:28** Susula dede'a Yunani laak nalan seli, taa sulak lalane kadua hulu falun ia. ☆ **15:28** Yesaya 53:12 ☆ **15:29** Sosoda Koa-kio kala 22:8; 109:25; Markus 14:58; Yohanis 2:19

Lamatuak Yesus maten
(*Mateos 27:45-56; Lukas 23:44-49; Yohanis 19:28-30*)

³³ Basa ndia, boe ma makiuk mboti nala mananak ndia, neme ledo kamatetun losa li'u telu ledo bobon. ³⁴ Nandaa no li'u telu ledo bobon, boe ma Yesus nanggou nenik dede'a Aram nae, “*Eloi! Eloi! Lema sabaktani?*” (Ndia sosoan nae, “*Au Lamatuang! Au Manetualain aa! Hatina deAma la'o ela Au leo iak?*”)✧

³⁵ Hataholi luma mana dekak lai ndia, lamanene Yesus halan ndia. Boe ma ala lae, “*Wei!, Ei mamananene dei. Ana noke Elia, fo Manetualain mana kokola makahulun ele ndia!*”

³⁶ Boe ma hataholi esa nalaik-nalaik mesan neu ha'i lombu, de ana domben neni anggol oek makeis dale neu. Boe ma ana kofu lombu neu tete'e-aik esa mbe'dan, de ana loo kana neu Yesus bifidoon fo nasamusi. Basa ndia boe ma hataholi la kokolak lae, “*Mahani fo ata mete sudi kana dei! See bubuluk nae fama Ba'i Elia mai nakondan neme ai nggangge lain mai.*”✧

³⁷ Basa boe ma, Yesus nanggou la'i esa seluk bali, boe ma maten.

³⁸ Nai Uma Ina Huhule-haladoik dale, ala londa tema lelesu maloa esa fo babaa neu Manetualain Kama Malalaon. Nandaa no ketu Yesus ani hahaen, boe ma tema lelesu maloa ndia, sii ba'en neu dua, neme lain mai, losa dae.✧

³⁹ Nai Golgota malangga soldadu esa nambadeik nanea dekak no Yesus nai ai ngganggen. Ledoeik ana nita Yesus mamaten, boe ma ana

✧ **15:34** Sosoda Koa-kio kala 22:2 ✧ **15:36** Sosoda Koa-kio kala 69:22 ✧ **15:38** Kalua neme Masir mai 26:31-33

nggengge. Basa de ana nae, “Awi! Hataholi ia memak tetebes Manetualain Anan bae maa!”

⁴⁰⁻⁴¹ Ma inak luma lambadeik lai ndia, de lita Yesus mamaten leme dook mai. Sila ndia, fo, makahulun ala ono-lau Yesus neme Galilea. Ina kala sila, Salome, Maria neme nggolok Magdala mai, ma Maria fe'ek esa boe (ndia Yakobis ta'eanak ma Yoses[§] inan), ma inak fe'ek no'u kala fo ala la'ok sama-sama tungga Yesus neni Yerusalem mai.✧

Latoi Lamatuak Yesus

(*Mateos 27:57-61; Lukas 23:50-56; Yohanis 19:38-42*)

⁴²⁻⁴³ Basa ndia boe ma hataholi esa sangga dalak fo nakonda Yesus mbombolan neme ai nggenggek lain mai. Hataholi ndia nade Yusuf, neme kota Arimatea mai. Ndia boe oo, mana maketu dede'a anggama Yahudi. Ndia dalen malole hiak. Ndia boe oo nahani Manetualain palendan mamain.

Yesus maten la'e neu fai lima. Fo'a mai, nandaa no hataholi Yahudi la fai huhule-haladoin. Huu ndia de Yusuf sangga nakonda nakahuluk Yesus mbombolan dei. Boe ma nambalalani dalen, de ana neni gubenol Pilatus neu, fo noke nakonda Yesus mbombolan. ⁴⁴ Gubenol namanene Yusuf nonoken ndia, boe ma ana heran, de nae, “Awii! Hataholi ndia mate lai-lai so! Au ae hetuk, taa bisa dadi leo ndiak maa!”

Boe ma ana nadenu hataholi leu loke malangga soldadu fo natanen, nae, “Leobee? Yesus ndia, maten so, do beik?”

§ **15:40-41** Hambu susula Yunani luma lae ‘Yoses inan’, ma seluk lae ‘Yosef inan’. ✧ **15:40-41** Lukas 8:2-3

⁴⁵ Malangga soldadu ndia nataa nae, “Memak maten ndia isinaak so, Ama.” Gubenol namanene leondia boe ma nadenu Yusuf neu nakonda heni Yesus mbombolan.

⁴⁶ Boe ma Yusuf neu hasa tema naluk mabeli. De, neni Golgota neu. Boe ma ana nakonda Yesus mbombolan neme ai nggangek lain mai. Ana mbomboti nalolole Yesus mbombolan nenik tema beuk fo belin seli. Ledoeik ndia, bei fo ala mba'a lala late lua beuk esa nai lete batu. Boe ma ala ko'o Yesus mbombolan neni lates ndia dalek neu. Ala keko lala batu bebela inahuuk esa, de ala tatana latalololen neu lates bafan. Boe ma Yusuf asa fali.

⁴⁷ Faik ndia Maria neme Magdala mai no Maria fe'ek (fo Yoses inan), de ala tungga losa ndia boe. Dua sala lita de lasanene'dak neulalau mamanak ndia fo ala mbeda Yesus mbombolan ndia neu.

16

Lamatuak Yesus nasoda fali!

(Mateos 28:1-8; Lukas 24:1-12; Yohanis 20:1-10)

¹ Neu fo'a main, la'e neu fai nee, fo hataholi Yahudi la fai huhule-haladoin. Faik fo ledote tesa so, boe ma Maria neme nggolok Magdala, Maria fe'ek ndia (fo Yakobis inan), no Salome leu hasa mina kaboo menik, suek fo'a na, ala sangga leu mbimbilun neu Yesus mbombolan, tungga hataholi Yahudi la hadan. ² Neu Sosoda ina fafai anan, boe ma telu sala leni lates leu. ³⁻⁴ Ala losa dala laladak, boe ma telu sala lakokola lae, “Wei! Tehuu see ana bisa fali ita, fo loli heni batu inahuuk ndia, neme lates lelesun mai? Memak

ita telu nggata taa tabe'i loli batu ndia, huu batu ndia inahuun ana seli.”

Ala losa ndia, tehoo lita batu ndia, nana loli henik so. ⁵ Boe ma ala lakandoo leni lates dale leu. Tehoo ala nggengge lalan seli, huu lita touanak esa papaken fula manggadilak, nanggatuuk nai sila boboa konan. ⁶ Boe ma touanak ndia kokolak no sala nae, “Wei! Ei boso bii! Au bubuluk ei mai sangga Yesus maneme Nasaret mai fo ala tao lisan nai ai nggenggek lain ndia. Tehoo Ndia taa nai ia so. Ana nasoda fali so. Mai fo mita aom mamanak fo lakambembeu Yesus mbombolan ndia louk so. ⁷ Ei fali lai-lai leo! Miu mafa'da Petrus asa mae, Yesus Ana nasoda fali so. Ana la'o nakahuluk neni Galilea neu so. Neu ko ala latonggo lo Yesus nai ele, fo leo makahulun nafada basa sila so. De, ama fali leo!”[☆]

⁸ Ledoeik fo ina kala sila lita mamanak ndia louk tetebes so, boe ma ala nggengge. De lalai deak leu. De, ala fali lai-lai. Ala taa lafada see esa boe nai dala laladak, huu ala bii lalan seli.

*[Lamatuak Yesus natonggo no Maria maneme nggolok Magdala mai
(Mateos 28:9-10; Yohanis 20:11-18)]*

⁹ Sosoda ina fafain, Yesus neu natudu aon makasososan neu Maria, fo maneme nggolo Magdala mai, fo makahulun Yesus husi heni

[☆] **16:7** Mateos 26:32; Markus 14:28

nitak nitu hitu leme inak ndia aon dale mai.*
 10 Nita basa Yesus, boe ma ana fali de neu nafada basa hataholi la fo makahulun mana tungga Yesus. Ala bei lakabubua lo dale hedik, ma luu nala tuda huu lasaneda Yesus mamaten. 11 Basa boe ma Maria nafada sala nae, “Talobee, de ei bei dale hedi? Boso dale hedi bali, huu Yesus nasoda fali so. Bei lai-laik ia, au atonggo ua Ndia so!”

Tehuu sila basa sala lataa lae, “Wei, O pepeko ndia!”

Lamatuak Yesus natudu seluk aon neu ana mana tungga nala dua
(Lukas 24:13-35)

12 Basa ndia boe ma Yesus ana mana tungga nala dua leni nggolok esa leu. Ala losa dala lala'dak, boe ma Yesus natudu aon neu dua sala. Tehuu Yesus namata-ao fe'ek. Tehuu taa dook boe ma lalela kana. 13 De dua sala fali leu lafada nonoo nala lae, “Wei, mamananene dei! Isinaak ai bei fo ai matonggo mia Yesus neme dala laladak!”

Tehuu basa nonoo nala lataa lae, “Wei! Ei boso pepeko leo ndiak.”

Lamatuak Yesus natudu aon neu basa ana mana tungga nala
(Mateos 28:16-20; Lukas 24:36-49; Yohanis 20:19-23; Hataholi Nadedenu nala Tutuin 1:6-8)

* **16:9** Susula dede'a Yunani laak nalan seli ma malole nalan seli nai lalane kafalun. Markus tutui mate'en ana kena nenik dalak dua; esa manalu (Markus 16:9-20), ma esa keke'uk (Markus 16:9-10). Tungga hataholi malela kala, mana malela malole Markus tutuin ia, kekena kadua kala ia, ala sula kana nakabuik. Dua sala tui Yesus nasoda falin neme mamaten mai, ma hataholi fo mana mamahale leu Yesus ue nala.

14 Boe ma Yesus natonggo no ana mana tungga kasanahulu esa nala, neu ledoeik fo bei la'a-linu. Nafada sala nae, “Wei! Ei langga batu nala seli! Hataholi la lafada ei lae, lita Au no sila mata de'e heheli nala so, tehoo ei taa nau mamahele fa boe, maa! Ei mafada mae, basa sala pepeko ndia! Hatematak ia Au mai matang so. Memak Au mate so, tehoo hatematak ia, ei mita mata nggei, Au asoda asafali so! De, ei mita mata nggei leo.

15 De, hatematak ia ei musi miu la'ok ndule daebafok ia, fo miu mafada basa hataholi la, Au Tutui Maloleng ia.☆ 16 Hataholi fo namahele neu Au, ma ana hambu salanik, na, neu ko Manetualain feen sodak, fo, ana leo losa dodoon neu, no Manetualain nai nusa-sodak. Tehoo hataholi fo taa namahele, na, neu ko ana hambu huhukuk, ma Manetualain timba henin, fo ana leo nai nusa-sodak deak losa dodoon neu. 17 Ma hataholi fo namahele neu Au, neu ko ala tao tanda heran mata-mata kala fo basa hataholi la lamahele lae sila koasan ndia memak neme Manetualain mai. Leo, neu ko ala husi nitu la pake Au nadeng. Neu ko Manetualain tao nala sala bisa lakokola pake dede'a fe'ek, fo ala taa bubuluk. 18 Boe ma mete ma ala to'u mengge kalasok, do linu la'e laso, na, ala taa hambu soe. Boe ma mete ma ala tao lima nala fo hule-haladoi fee hataholi kamahedik, na, neu ko hataholi ndia hai.”

Lamatuak Yesus mana so'uk neni nusa so'dak

☆ 16:15 Hataholi Nadedenu nala Tutuin 1:8

neu

(Lukas 24:50-53; Hataholi Nadedenu nala Tutuin 1:9-11)

¹⁹ Yesus kokolak no basa ana mana tungga nala, boe ma Manetualain so'un neni nusa so'dak dalek neu. Nai ndia Ana dadik neu Manetualain lima boboa konan, fo dua sala palenda leu esa.✧

²⁰ Basa boe ma ana mana tungga nala tungga Ndia palendan. Ala leni basa sudi bee leu, de ala tui-bengga Yesus Tutui Malolen neu basa hataholi la. Boe ma Manetualain fee sala koasa, fo ala tao tanda heran fo sama leo Yesus nafadak ndia so. Boe ma hataholi no'u kala lamahele Yesus, huu ala bubuluk lae, Tutui Malole ndia, [memak tetebes].

[MARKUS TUTUI MATE'EN TUNGGGA SUSULA LELE ULU FE'E KALA

⁽⁹⁾ Ledoeik fo ina katelu kala sila losa Petrus no nonoo nala, boe ma ala tui sala basa dede'a kala, la'eneu touanak fo mana kokolak no sala leme lates isinaak ndia.† ⁽¹⁰⁾ Basa boe ma, Yesus mesa kana palenda ana mana tungga nala, fo leu tui-bengga Tutui Malole ia nai basa mamanak lala'en, losa daebafok bu'u nala. Tutui Malole ia natudu dalak fo Manetualain tao nasoda hataholi la leme sala-singgo nala mai, suek lasoda lakan-doo lo Ndia.

✧ **16:19** Hataholi Nadedenu nala Tutuin 1:9-11 † **16:9** Susula dede'a Yunani laak nalan seli ma malole nalan seli nai lalane kafalun. Markus tutui mate'en ana kena nenik dalak dua; esa manalu (Markus 16:9-20), ma esa keke'uk (Markus 16:9-10). Tungga hataholi malela kala, mana malela malole Markus tutuin ia, kekena kadua kala ia, ala sula kana nakabuik. Dua sala tui Yesus nasoda falin neme mamaten mai, ma hataholi fo mana mamahahele leu Yesus ue nala.

Tutui Malole ia, memak tetebes. Huu ndia. de
nahele nakandoo, losa taa mana basak.]

**Rote Lole Alkitab
Genesis and the New Testament in the Rote Lole
language of Indonesia**

copyright © 2004 Unit Bahasa dan Budaya

Language: Rote Lole (Lole)

Translation by: Wycliffe Bible Translators

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not make any derivative works that change any of the actual words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2016-06-28

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 11 Nov 2022 from source files dated 9 Oct 2020

66fb93de-30be-533a-80d6-f3d0582cedf6